

ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องน้ำและน้ำแข็ง สำหรับอาหารแช่แข็ง

การแช่แข็งอาหารนั้น มักจะดูเสมือนว่าเป็นเรื่องง่าย มองโดยทั่วไปคือ "การเตรียมอาหารให้เหมาะสม ลดอุณหภูมิลงให้อาหารเยือกแข็ง และเก็บรักษาในสภาพแช่แข็ง" แต่โดยแท้จริงแล้ว การแช่แข็งอาหารต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ ความรู้พื้นฐานของน้ำ น้ำแข็ง ความรู้ทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางเคมี ความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิศวกรรมอาหาร และความรู้พื้นฐานทางจุลินทรีย์

น้ำและน้ำแข็ง

ลักษณะพิเศษของน้ำนั้น พอจะกล่าวโดยรวมได้คร่าวๆ คือ

น้ำมีค่าคุณสมบัติเฉพาะตัวที่สูงกว่าสารอื่นที่ใกล้เคียงกัน : จุดหลอมเหลว จุดเดือดความร้อนแฝงในการหลอมเหลว ระเหยและระเหิด ความจุความร้อน การนำความร้อน แรงตึงผิว ค่าความเป็นขั้วประจุ (dielectric constant) มีความหนาแน่นสูงสุดที่ 3.98 องศาเซลเซียส และมีการขยายปริมาตรเมื่อเปลี่ยนเป็นน้ำแข็ง

คุณสมบัติต่างๆ ของน้ำจะเปลี่ยนไป เมื่อกลายสภาพเป็นน้ำแข็ง อันเป็นผลให้การแช่แข็งและการหลอมละลาย (Thawing) ของอาหารมีลักษณะที่ต่างกัน การลดอุณหภูมิของอาหารลงเพื่อแช่แข็งนั้น จะสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสถานะของน้ำเป็นน้ำแข็ง

การแช่แข็งนั้น มิได้หมายความว่าน้ำทุกส่วนในอาหารจะต้องกลายเป็นน้ำแข็งหมด จุดเยือกแข็งของน้ำจะเปลี่ยนไปตามปริมาณ และชนิดสารละลายในน้ำ และอยู่ใต้อิทธิพลของอุณหภูมิ ความดัน ความเป็นกรดต่าง และองค์ประกอบในอาหารอื่นๆ ที่ทำปฏิกิริยาทั้งทางเคมีและกายภาพกับน้ำ ซึ่งข้อเท็จจริงนี้สามารถสังเกตได้ง่ายจากที่จุดเยือกแข็งของอาหารทั่วไปมักจะต่ำกว่า 0 องศาเซลเซียส ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากองค์ประกอบในอาหารเปลี่ยนไป หรือขั้นตอนในการผลิตเปลี่ยนแปลง ก็จะมีผลต่อคุณภาพของอาหารแช่แข็งได้

สรุปความเข้าใจพื้นฐานเรื่องน้ำที่เกี่ยวข้องกับการแช่แข็งอาหาร

- การแช่แข็ง หมายถึง ขบวนการที่เปลี่ยนน้ำ (ของเหลว) ไปเป็นน้ำแข็ง (ของแข็ง) (Crystallization)
- อาหารแช่แข็ง จะอยู่ในสภาพที่เรียกว่า เย็นยิ่งยวด (Undercool) คือ สภาพที่อุณหภูมิจากอาหาร (หรือระบบ) ต่ำกว่าจุดเยือกแข็งของอาหารนั้น
- ในกระบวนการเกิดน้ำแข็งนั้น จำเป็นต้องดึงความร้อนแฝงของการเกิดผลึก (Latent heat of crystallization) ออกด้วย ซึ่งการดึงความร้อนนี้จะเกิดได้ต่อเมื่อมีการกระตุ้นให้เกิดขบวนการเป็นผลึกน้ำแข็งเสียก่อน
- การเกิดผลึกน้ำแข็งจำเป็นต้องเกิดมีนิวเคลียสน้ำแข็ง ซึ่งในอาหารโดยทั่วไปจะควบคุมได้ลำบากหรือแทบไม่ได้เลย
- การเกิดนิวเคลียสน้ำแข็งในอาหารมักเป็นลักษณะไม่พร้อมกันเป็นเนื้อเดียว (Hetero-geneous)
- การโตและรูปร่างของผลึกน้ำแข็งจะขึ้นกับจำนวนนิวเคลียสน้ำแข็งเริ่มแรก อัตราการดึงความร้อน อัตราการเคลื่อนย้ายของสาร (โมเลกุลน้ำ) ในระบบและลักษณะโครงสร้างผนังเนื้อเยื่อเฉพาะตัวของอาหาร
- การเปลี่ยนแปลงของผลึกน้ำแข็งจะเกิดได้ดีที่อุณหภูมิสูง (สูงกว่า -20 องศาเซลเซียส)
- การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในระหว่างเก็บรักษา หรือการที่มีส่วนของของเหลว (Unfrozen liquid) คงอยู่ในอาหารแช่แข็ง จะเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผลึกน้ำแข็ง

หลักปฏิบัติในการทำอาหารแช่แข็ง

จากหลักพื้นฐานข้างต้น อาจจะนำมากล่าวเป็นหลักปฏิบัติในการทำอาหารแช่แข็งได้ คือ การแช่แข็งอาหารเป็นการถนอมรักษาคุณภาพอาหารโดยความเย็น การเกิดผลึกน้ำแข็งอาจมีผลเสียต่อคุณภาพอาหาร ดังนั้น สิ่งที่สำคัญมากที่สุด คือ การคัดเลือกคุณภาพอาหารก่อนนำมาแช่แข็ง ให้มีคุณภาพที่ดีสม่ำเสมอขนาดใกล้เคียงกัน รวมถึงมีปริมาณจุลินทรีย์ต่ำ เนื่องจากการแช่แข็งทั่วไปจะเพียงยับยั้งการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ แต่ถึงแม้ว่าอาหารนั้นจะมีปริมาณจุลินทรีย์ต่ำ ก็ควรแช่แข็งด้วยวิธีที่เหมาะสมกับชนิดของอาหาร (การเลือกชนิดและขนาดเครื่องแช่แข็งภาชนะบรรจุ) เพื่อให้อัตราการดึงความร้อนออกจากอาหาร

เป็นไปอย่างสม่ำเสมอทั่วถึงและรวดเร็วที่สุด ซึ่งรวมไปถึงการเตรียมอาหารให้เหมาะสม เช่น การคัดเลือกขนาดรูปร่าง การทำให้เย็น (Prechilling) ล้างหน้าของอาหาร

เนื่องจากปฏิกิริยาเคมี และเอนไซม์บางชนิดเป็นผลเสียต่อคุณภาพของอาหาร จึงควรทำการยับยั้งหรือชลอปฏิกิริยาต่างๆ เช่น การลวก การใช้สารเคมีที่เหมาะสม (เช่น สารกันหืน กันออกซิเจน) การแช่เย็น น้ำเชื่อม หรือน้ำเกลือ การบรรจุในสภาพสุญญากาศ

อุณหภูมิในการแช่แข็งและเก็บรักษาควรต่ำกว่า -20 องศาเซลเซียส เพื่อลดการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์น้ำแข็งในอาหารแช่แข็ง ซึ่งโดยทั่วไปมักถือปฏิบัติอยู่ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญอย่างมากคือ ไม่ควรให้มีการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิอาหารแช่แข็งขึ้นลง ในตลอดวงจรการผลิตเก็บรักษา ขนส่งจนถึงผู้บริโภค (หรือให้มีน้อยที่สุด) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิจะเร่งการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์น้ำแข็ง ซึ่งเป็นผลเสียต่อคุณภาพอาหารอย่างมาก และอาจทำให้เชื้อจุลินทรีย์บางชนิดเจริญเติบโตเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และเกิดปัญหาทางกฎหมายได้ อันเป็นผลกระทบไปถึงความอยู่รอดของโรงงานผู้ผลิต

อย่างไรก็ดี การแช่แข็งอาหารที่ประสบความสำเร็จ คือ การที่อาหารก่อนแช่แข็งและหลังละลาย (ทั้งในด้านกลิ่นรส สี เนื้อ สัมผัส รูปร่าง) มีคุณภาพที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด ดังนั้น นอกจากผู้ประกอบการจะต้องเข้าใจกระบวนการแช่แข็งและเลือกใช้ให้เหมาะกับประเภทของอาหารแล้ว ยังต้องเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ เพราะคุณภาพของอาหารแช่แข็งหลังละลายจะดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับคุณภาพอาหารก่อนนำมาแช่แข็งโดยตรง

อ้างอิง

<http://library.uru.ac.th/webdb/images/foodfreezing1.html>

ที่มาและความสำคัญ ปัจจัยที่มีผลต่ออายุของอาหารแช่แข็ง

พัฒนาการของการใช้ความเย็นในการถนอมและการแปรรูปอาหาร

การใช้ความเย็นในการถนอมรักษาอาหารได้มีวิวัฒนาการมาแต่โบราณจากประสบการณ์และการสังเกตของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตหนาวเย็นของโลก เช่น การแช่เย็นไวน์ด้วยหิมะผสมเกลือโพแทสเซียมไนเตรทในสมัยโรมัน ในปี ค.ศ. 1842 ที่ประเทศอังกฤษ เอช เบนจามิน (H. Benjamin) ได้จดลิขสิทธิ์สำหรับการแช่แข็งอาหารโดยการจุ่มอาหารลงในตัวทำความเย็น หลังจากนั้นได้มีการพัฒนากระบวนการแช่เย็นอาหารต่างๆ เรื่อยมา จนถึงปี ค.ศ. 1880 อุตสาหกรรมแช่แข็งผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ สัตว์ปีก และปลาในสหรัฐอเมริกา กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมแช่เย็นในยุคแรกๆ คือ แคลเรนซ์ เบิร์ดเซย์ (Clarence Birdseye) ซึ่งทำการวิจัยค้นคว้า ออกแบบเครื่องแช่แข็ง ก่อตั้งบริษัทอุตสาหกรรมแช่แข็งที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วไป และเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของการคัดเลือก การเตรียมการ การเก็บรักษา การขนย้ายและจัดจำหน่ายที่มีต่อคุณภาพของอาหารแช่แข็ง

วงการอุตสาหกรรมอาหารแช่แข็งได้มีการพัฒนาอย่างมีระบบ มีขั้นตอน ประกอบกับความก้าวหน้าในด้านวิศวกรรมเครื่องเย็นและแช่แข็ง ทำให้มีการออกแบบสร้างเครื่องแช่แข็งที่ทันสมัยขึ้น เช่น ในช่วงปี ค.ศ. 1960-1962 มีการพัฒนาเครื่องแช่แข็งแบบลอยตัวในลมเย็น (Fluidized-bed Freezer) เครื่องแช่แข็งแบบไอคิว เอฟ (Individually Quick Freezing) และเครื่องแช่แข็งแบบแช่ในไนโตรเจนเหลว เป็นต้น จากนั้นอุตสาหกรรมอาหารแช่แข็งก็ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แม้แต่ในประเทศไทยก็มีการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารแช่แข็งพวกไก่และผลิตภัณฑ์ประมงแช่แข็งปีละหลายหมื่นล้านบาท

ความสำคัญของการถนอมและแปรรูปอาหารด้วยความเย็น

ระดับครัวเรือน ทำให้เก็บรักษาเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ และอาหารอื่นๆ ได้นานขึ้น

ระดับอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น โดย (1) ช่วยรักษาคุณภาพของวัตถุดิบและชะลอการเสื่อมเสียระหว่างรอการผลิต และการเก็บวัตถุดิบไว้ผลิตได้นานขึ้น

รวมทั้งช่วยปรับปรุงคุณภาพวัตถุดิบ (2) ช่วยให้เกิดผลิตภัณฑ์พร้อมปรุงหรือพร้อมบริโภคมากมาย เช่น ซาลาเปา เนื้อและปลาบดทอดแช่แข็ง ซูดอาหารซึ่งประกอบด้วยส่วนผสมของผัก เนื้อ และเครื่องปรุงต่างๆ เป็นต้น

ประเภทของการแช่แข็ง

อาหารต่างชนิดกันจะมีช่วงอุณหภูมิที่ใช้ในการถนอมต่างกัน โดยทั่วไปการควบคุมอุณหภูมิในการแช่เย็นอาหารจะตั้งไว้ที่เหนือจุดเยือกแข็งเล็กน้อย ส่วนอาหารแช่แข็งจะควบคุมอุณหภูมิไว้ที่ประมาณ - 18 องศาเซลเซียส ส่วนอุณหภูมิของขั้นตอนทำความเย็นที่ใช้ในกระบวนการผลิตจะมีอุณหภูมิต่ำกว่า เพื่อให้อัตราการแช่แข็งเร็วขึ้น ซึ่งอุณหภูมิในห้องแช่แข็งจะควบคุมไว้ที่ - 40 องศาเซลเซียสหรือต่ำกว่า ซึ่งขึ้นอยู่กับสารทำความเย็นที่ใช้และประสิทธิภาพของเครื่องทำความเย็นนั้น ปกติแล้วอุณหภูมิ 4-5 องศาเซลเซียสหรืออุณหภูมิในตู้เย็นธรรมดาหรือห้องเย็น จุลินทรีย์ทั่วไปที่มีในอาหารจะไม่เจริญเติบโต แต่จะมีจุลินทรีย์ที่ทนความเย็น (Psychophilic organism) เจริญเติบโตได้ แต่ถ้าอุณหภูมิต่ำกว่า -18 องศาเซลเซียส จะไม่มีจุลินทรีย์ใดเจริญเติบโตได้

ระดับของการใช้ความเย็นในการถนอมอาหาร

การใช้ความเย็นแยกได้ตามระดับของการใช้อุณหภูมิได้ 2 ระดับ คือ การแช่เย็นหรือการใช้อุณหภูมิเหนือจุดเยือกแข็ง และการแช่แข็งหรือการใช้อุณหภูมิต่ำกว่าจุดเยือกแข็ง

1. **การแช่เย็น (Refrigeration)** การเก็บเนื้อสัตว์ไว้ในอุณหภูมิต่ำเหนือจุดเยือกแข็ง หรือการเก็บเนื้อสัตว์ไว้ในห้องเย็นหรือตู้เย็น เรียกว่า การแช่เย็น (refrigeration) ณ อุณหภูมิประมาณ 0 - 5 องศาเซลเซียส การใช้ความเย็นในการถนอมรักษาเนื้อสัตว์เป็นการยับยั้งการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ที่มีอยู่ในผลิตภัณฑ์เท่านั้น ไม่ใช่การทำลายจุลินทรีย์ อุณหภูมิต่ำทำให้กระบวนการเมตาบอลิซึม (metabolism) ช้าลง โดยเฉพาะที่อุณหภูมิต่ำใกล้จุดเยือกแข็ง เมตาบอลิซึมของจุลินทรีย์จะช้าลงมาก

ปฏิกิริยาของเอ็นไซม์ก็ช้ามากด้วย ดังนั้น จุลินทรีย์จึงเจริญเติบโตได้ช้ามาก ทำให้การเน่าเสียกินเวลานานขึ้น

2. **การแช่แข็ง (freezing)** เป็นการเก็บอาหารไว้ในอุณหภูมิที่ต่ำกว่าจุดเยือกแข็งหรือต่ำกว่า 0 องศาเซลเซียส การแช่แข็งเป็นการถนอมอาหารระยะยาวที่หากปฏิบัติอย่างถูกต้อง จะสามารถรักษาสี กลิ่น รส และคุณค่าทางอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ แต่จะสามารถรักษาเนื้อสัมผัสได้ปานกลางเท่านั้น

ในกระบวนการแช่แข็งนั้น อุณหภูมิของอาหารถูกลดลงมา เราสามารถดึงความร้อนออกเพื่อลดอุณหภูมิของอาหารลงเรื่อยๆ จนต่ำกว่า 0 องศาเซลเซียส โดยที่น้ำในอาหารยังไม่เป็นน้ำแข็ง ในสภาพที่อุณหภูมิของอาหารต่ำกว่าจุดเยือกแข็งของอาหารนั้น จะเป็นสภาพที่เรียกว่า เย็นยิ่งยวด (Undercool)

ปัจจัยที่มีผลต่ออายุการเก็บเนื้อสัตว์ในห้องเย็น

1. **ปริมาณจุลินทรีย์ที่มีก่อนการเก็บ** หากปริมาณจุลินทรีย์ที่มีก่อนการเก็บมีปริมาณมาก ก็จะทำให้อายุการเก็บน้อยลง จุลินทรีย์เหล่านี้อาจมาจากการปนเปื้อนระหว่างการฆ่า การตัดแต่งซาก การผลิต และ การใช้วัสดุหีบห่อ
2. **อุณหภูมิ** การคงอุณหภูมิการเก็บให้คงที่ที่ 3 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่านี้ มีความจำเป็นต่อคุณภาพของเนื้อและผลิตภัณฑ์เนื้อ เพราะหากปล่อยให้อุณหภูมิต่ำกว่านี้ จุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดอาหารเป็นพิษอาจเจริญเติบโตได้
3. **ความชื้น** ห้องเย็นควรรักษาความชื้นสัมพัทธ์ (relative humidity) ให้อยู่ระหว่างร้อยละ 88 และ 92 หากความชื้นสัมพัทธ์น้อยกว่านี้ จะมีการสูญเสียน้ำหนักมาก หรือมีการหดตัว (shrink) ซึ่งเป็นผลให้ผิวนอกแห้ง เที้ยยุ่น และสีคล้ำ ไม่เป็นที่พอใจของผู้บริโภค และหากความชื้นสัมพัทธ์มากกว่านี้ จะทำให้เนื้อสัตว์เน่าเสียได้ง่าย เนื่องจากแบคทีเรียที่ทำให้เกิดเมือกที่ผิว (Slime) และเชื้อราเจริญเติบโตได้ดี

อ้างอิง http://coursewares.mju.ac.th:81/e-learning46/ft470/ct/ct_0601.html

ขั้นตอนวิธีการผลิตอาหารทะเลแช่เยือกแข็ง

ผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแช่เยือกแข็งมีลักษณะโดยทั่วไป คือ วัตถุดิบจำพวกอาหารทะเลสด ได้แก่ กุ้ง ปลา ปลาหมึก และปู จะถูกเตรียมให้พร้อมสำหรับการนำไปประกอบอาหารโดยการตัดแต่งและทำความสะอาด ผลิตภัณฑ์ส่วนหนึ่งอาจมีการแปรรูป เช่น การชุบเกล็ดขนมปัง การบดแล้วขึ้นรูป หรือการปรุงให้สุกก่อน เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะถูกนำไปเก็บ โดยการรักษาอุณหภูมิไว้ที่ระดับ -18 องศาเซลเซียส เพื่อคงความสด สะอาด และสามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน ส่วนขั้นตอนการเก็บรักษาอาหารทะเลสดจะมีความยุ่งยากกว่าสัตว์บก เนื่องจากหลายปัจจัย ได้แก่

(1) การทำงานของเอนไซม์ที่อยู่ภายในเนื้อสัตว์ ซึ่งจะเกิดขึ้นทันทีที่สัตว์น้ำได้ตายลง ปฏิกิริยาที่เกิดจากเอนไซม์เหล่านี้จะย่อยเนื้อเยื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะของเนื้อสัตว์ เช่น กลิ่นและสีเปลี่ยนไป

(2) เกิดจากการเพิ่มจำนวนของจุลินทรีย์ที่มีอยู่แล้วในเนื้อสัตว์ ทำให้เกิดการเพิ่มอัตราการย่อยสลายของเนื้อเยื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่บริเวณอวัยวะภายในของเนื้อสัตว์ ได้แก่ เหงือกและระบบย่อยอาหาร จากนั้นจึงขยายไปยังส่วนต่างๆ การทำงานของจุลินทรีย์จะยิ่งเพิ่มสูงขึ้นที่อุณหภูมิอุ่นขึ้น

ดังนั้น การถนอมคุณภาพของอาหารทะเลที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการเก็บวัตถุดิบเหล่านี้ไว้ที่อุณหภูมิต่ำมากๆ เพื่อยับยั้งการทำงานของเอนไซม์และลดการเจริญเติบโตและการเพิ่มจำนวนของจุลินทรีย์

แม้ผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแช่เยือกแข็งจะมีความหลากหลายตามชนิดของสัตว์น้ำที่นำมาผลิตและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ แต่ก็มีกรรมวิธีการผลิตที่มีขั้นตอนหลักๆ คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. การรับวัตถุดิบ

การเก็บรักษาคุณภาพอาหารทะเลก่อนส่งโรงงานแปรรูป ผู้จำหน่ายจะควบคุมอุณหภูมิให้ต่ำกว่าจุดเยือกแข็ง โดยการใช้น้ำแข็งผสมเกลือกลบ หรือการเก็บไว้ในน้ำทะเลผสมน้ำแข็ง วัตถุดิบอาหารทะเล

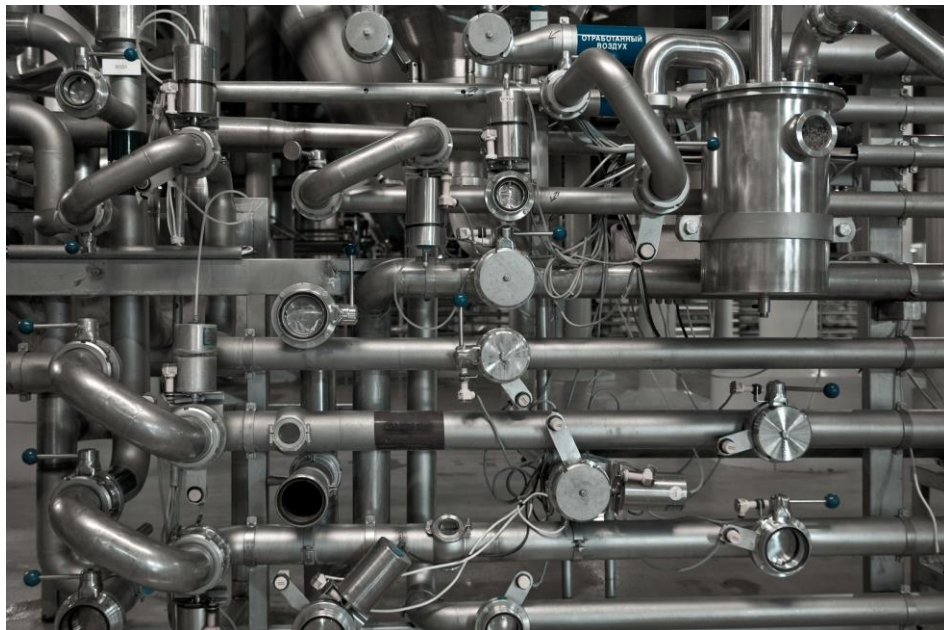
บางส่วนอาจอยู่ในรูปแช่เยือกแข็ง เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่นำเข้ามาจากต่างประเทศหรือสามารถหาได้ในบางฤดูเท่านั้น

2. การล้าง

โดยส่วนใหญ่ การล้างทำความสะอาดวัตถุดิบที่ได้รับจะใช้น้ำสะอาดเย็นผสมคลอรีนที่ความเข้มข้นระดับประมาณ 3-5% และอาจเติมเกลือเพื่อลดอุณหภูมิของน้ำ การล้างวัตถุดิบอาจกระทำโดยการใช้วิธีจุ่มล้างในภาชนะ หรือล้างผ่านสายพานที่มีน้ำฉีดล้างบนสายพานนั้น หรือทั้งสองวิธีร่วมกัน การล้างในขั้นตอนแรกน้ำที่ผ่านการล้างจะมีการเจือปนด้วยเลือดและสิ่งเจือปนอื่นๆ ที่ติดมากับวัตถุดิบเป็นปริมาณสูง ดังนั้น จึงต้องมีการล้างเพิ่มอีกหลายครั้งจนกระทั่งปริมาณเชื้อจุลินทรีย์ที่ติดมากับวัตถุดิบมีค่าต่ำกว่ามาตรฐาน

3. การตัดแต่งขั้นต้น

วัตถุดิบที่อยู่ในรูปแช่เยือกแข็งจะต้องผ่านการละลายเสียก่อน โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีแช่ในน้ำอุณหภูมิห้อง วัตถุดิบที่เป็นปลาจะถูกส่งไปทำการตัดหัว ขอดเกล็ด คัดไส้ ตึงก้าง และอาจมีการลอกหนังหากเป็นปลาใหญ่ วัตถุดิบที่เป็นปลาหมึก จะถูกลอกหนัง เอากระดองออก ตัดตาและถุงหมึก ส่วนกุ้ง จะถูกถอดหัว แกะเปลือกไว้หาง จากนั้นวัตถุดิบทั้งหมดก็จะถูกล้างให้สะอาดด้วยน้ำเย็น ส่วนเศษซากจะถูกรวบรวมไว้เพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ น้ำเสียจากขั้นตอนนี้ได้จากการล้างวัตถุดิบและการละลายวัตถุดิบแช่เยือกแข็ง

4. การตัดแต่งขั้นสุดท้าย

วัตถุดิบที่ผ่านขั้นตอนการตัดแต่งขั้นต้น ซึ่งมีการกำจัดส่วนที่ไม่ต้องการออกไปแล้ว จะถูกตัดแต่งและแล้ให้มีลักษณะตามต้องการของลูกค้าหรือตามที่ผู้ผลิตเองกำหนด จากนั้นวัตถุดิบจะถูกล้างทำความสะอาดอีกครั้งด้วยน้ำเย็น เพื่อกำจัดเศษเนื้อจากการตัดแต่งออกให้หมด ทั้งนี้ ระหว่างการตัดแต่ง อาจมีการใช้น้ำแข็งรักษาอุณหภูมิเนื้อสัตว์ เพื่อคงคุณภาพ ความสด และลดอัตราการเติบโตของเชื้อจุลินทรีย์

5. การคัดขนาด คุณภาพ และชั่งน้ำหนัก

หลังจากการล้างในขั้นตอนที่ 4 วัตถุดิบจะถูกนำไปสะเด็ดน้ำก่อนทำการคัดขนาด คุณภาพ และชั่งน้ำหนัก เพื่อบรรจุลงบรรจุภัณฑ์ต่อไป

6. การบรรจุภัณฑ์

เนื้อปลา กุ้ง หรือปลาหมึกจะถูกนำไปเรียงลงบล็อก ก่อนจะถูกนำไปแช่เยือกแข็ง ไว้ที่อุณหภูมิต่ำมากๆ โดยอาจต่ำถึง -40 องศาเซลเซียส ทั้งนี้ เพื่อให้เนื้อสัตว์เหล่านั้นมีอุณหภูมิไม่เกิน -18 องศาเซลเซียส จากนั้น อาหารทะเลเหล่านั้นจะถูกเคาะออกจากบล็อก เพื่อนำไปบรรจุลงถุงและกล่องตามลำดับ เพื่อเตรียมการส่งมอบ อาหารทะเลบางส่วนอาจจะมีการแปรรูป หรือเพิ่มมูลค่า เช่น การต้ม การชุบเกล็ดขนมปัง ก่อนจะนำไปแช่แข็ง และบรรจุลงในบรรจุภัณฑ์

7. การส่งมอบ

ผลิตภัณฑ์ที่แล้วเสร็จจะถูกจัดเก็บโดยการแช่เยือกแข็งในห้องเย็นของบริษัท และรักษาอุณหภูมิของเนื้อสัตว์ไว้ที่ไม่เกิน -18 องศาเซลเซียส การส่งมอบจะใช้ตู้คอนเทนเนอร์ที่มีระบบแช่เยือกแข็งเช่นกัน

ขั้นตอนการผลิตข้างต้น สามารถแสดงในรูปผังกระบวนการผลิตได้ตามรูป ทั้งนี้ รายละเอียดขั้นตอนการผลิตที่แท้จริงของแต่ละโรงงานอาจมีความแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น รายละเอียดผลิตภัณฑ์ มาตรฐานของสินค้า ความต้องการของลูกค้า และความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการของผู้ผลิต เป็นต้น

อ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แนวปฏิบัติที่ดีด้านการป้องกันและลดมลพิษอุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่เยือกแข็ง: ประเภทปลา. (คพ. 02-117 เลขที่ 7/8)

ขั้นตอนการเกิดการแช่แข็ง

การแช่แข็ง เป็นกรรมวิธีการถ่ายเทความร้อนระหว่างผลิตภัณฑ์กับสารให้ความเย็น โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1. การลดลงของอุณหภูมิของผลิตภัณฑ์ (period of temperature decerasing) จากอุณหภูมิเริ่มต้นถึงอุณหภูมิจุดเยือกแข็ง

จุดเยือกแข็งของอาหารทุกชนิดจะต่ำกว่าจุดเยือกแข็งของน้ำ (0 องศาเซลเซียส หรือ 32 องศาฟาเรนไฮต์) เนื่องจากน้ำภายในเซลล์ของอาหารจะมีสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์หลายชนิดละลายอยู่ ซึ่งผลิตภัณฑ์แต่ละชนิดจะมีอุณหภูมิจุดเยือกแข็งที่ต่างกัน

2. ขั้นตอนของการตกผลึกเป็นน้ำแข็ง (Period of ice crystal formation)

การเกิดผลึกของน้ำแข็ง คือ การรวมตัวอย่างเป็นระเบียบของส่วนที่เป็นของแข็ง โดยเกิดปรากฏการณ์ 2 อย่างต่อเนื่องกัน ได้แก่ การก่อนิวเคลียสผลึก (Nucleation) และการเพิ่มขนาดของผลึก (Crystal Growth)

การก่อนิวเคลียสผลึก (Nucleation) คือ ปรากฏการณ์ที่โมเลกุลของน้ำมารวมตัวกันอย่างเป็นระเบียบจนเป็นโมเลกุลเล็กๆ ขึ้น ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของผลึกต่อไป โดยเมื่อความร้อนถูกกำจัดออกจากระบบไปแล้วจนกระทั่งผ่านสภาพที่เรียกว่าการทำให้เย็นยิ่งยวด (super cooling) ซึ่งก็คือการที่อุณหภูมิจุดเยือกแข็งของน้ำในอาหารลดต่ำกว่าจุดเยือกแข็งของผลิตภัณฑ์ แต่ยังไม่เกิดผลึก จากนั้นจะมีการชักนำให้เกิดผลึกและอุณหภูมิจะขึ้นมาอยู่ที่จุดเยือกแข็งของอาหาร ความร้อนจะถูกกำจัดออกไปในรูปของความร้อนแฝงของน้ำ (latent heat) ทำให้น้ำเปลี่ยนจากของเหลวเป็นของแข็ง โดยเริ่มต้นจากการเกิดนิวเคลียสผลึกก่อน อัตราการเกิดนิวเคลียสผลึกจะเร็วมากเมื่ออุณหภูมิลดลง

ขั้นตอนต่อไปคือ การเพิ่มขนาดของผลึก (Crystal Growth) หลังจากที่เกิดนิวเคลียสผลึกจำนวนมากพอ ก็จะเกิดการเพิ่มขนาดของผลึกน้ำแข็ง ซึ่งเกิดได้ที่อุณหภูมิจุดเยือกแข็ง โดยโมเลกุลของน้ำจะเคลื่อน

ตัวเข้ามาเกาะอยู่กับนิวเคลียสผลึกมากกว่าที่จะก่อเกิดนิวเคลียสใหม่ เพราะโมเลกุลของน้ำในสภาวะที่เป็นของเหลวมีขนาดเล็กและเคลื่อนที่ได้ในอัตราที่สูง และจะหยุดเมื่อกระทบกับผิวหน้าของนิวเคลียสผลึก

3. ขั้นตอนการลดลงของอุณหภูมิของผลิตภัณฑ์ต่อไปจนถึง -18 ถึง -20 องศาเซลเซียส

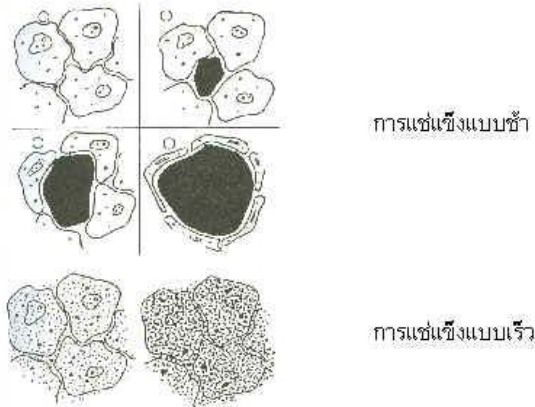
ซึ่งเป็นอุณหภูมิที่แนะนำให้ใช้ในการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์แช่แข็ง หลังจากเครื่องแช่แข็งดึงความร้อนจากอาหาร ทำให้อุณหภูมิของอาหารลดลงมาถึง -18 องศาเซลเซียสจะนำมาเก็บไว้ในห้องเย็นที่มีอุณหภูมิต่ำกว่า -18 องศาเซลเซียส อัตราเร็วของการแช่แข็งมีผลต่อคุณสมบัติทั้งทางเคมี และทางฟิสิกส์ของเนื้อและผลิตภัณฑ์เนื้อ อัตราเร็วของการแช่แข็งนอกจากจะขึ้นอยู่กับวิธีการแช่แข็งแล้ว ยังขึ้นกับอัตราส่วนของเนื้อแดงและไขมันของผลิตภัณฑ์เนื้อนั้นๆ ผลิตภัณฑ์ที่มีปริมาณไขมันสูงจะสามารถแข็งตัวได้รวดเร็วกว่าชิ้นส่วนหรือผลิตภัณฑ์ที่มีไขมันปริมาณต่ำกว่า

การแช่แข็ง แบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ

1. การแช่แข็งแบบช้า (slow freezing) เป็นการแช่แข็งที่ทำให้ผลิตภัณฑ์ทั้งชิ้นเยือกแข็งโดยอาจใช้เวลาตั้งแต่ 3 - 72 ชั่วโมง โดยใช้อุณหภูมิต่ำกว่า -15°C (5°F) การแช่แข็งจะดำเนินไปอย่างช้าๆ โดยเกิดจากภายนอกเข้าไปสู่ภายในของผลิตภัณฑ์ น้ำที่อยู่ภายนอกเซลล์ (extracellular water) จะแข็งตัวเร็วกว่าน้ำที่อยู่ภายในเซลล์ เนื่องจากน้ำภายนอกเซลล์มีความเข้มข้นของตัวถูกละลายต่ำกว่า ทำให้เกิดเกล็ดน้ำแข็ง การทำให้อาหารแข็งตัวอย่างช้า ๆ น้ำค่อย ๆ แยกตัวออกจากเซลล์กล้ำมเนื้อรวมตัวเป็นเกล็ดน้ำแข็ง น้ำแข็งจะเป็นผลึกใหญ่และมีขนาดไม่สม่ำเสมอและอยู่ระหว่างเซลล์ ใน

บริเวณที่มีน้ำอิสระมากน้ำที่ขยายตัวเมื่อแข็งอาจดันให้เซลล์แตกได้ เมื่อนำเอาอาหารแช่แข็งประเภทนี้มาละลาย น้ำจะไหลออกจากอาหาร ถ้าเซลล์แตกจำนวนมาก สารอาหารต่าง ๆ ก็จะไหลออกมามาก รสชาติของอาหารจะด้อยลงและมีลักษณะแข็ง

ภาพการเกิดผลึกน้ำแข็งในอาหาร

2. การแช่แข็งแบบเร็ว (Quick Freezing) เป็นวิธีการแช่แข็งโดยทำให้ผลิตภัณฑ์อาหารทั้งชิ้นเยือกแข็งภายในเวลา 30 นาที หรือน้อยกว่า อุณหภูมิอาจอยู่ในระหว่าง -40 องศาเซลเซียส ถึง -18 องศาเซลเซียส การแช่แข็งแบบนี้ อุณหภูมิของเนื้อหรือผลิตภัณฑ์เนื้อที่นำมาแช่แข็งนั้นจะลดต่ำลงอย่างรวดเร็ว เกิดน้ำแข็งเล็กๆ จะเกิดขึ้นอย่างเป็นระเบียบทั่วเนื้อเยื่อของเนื้อ ทั้งภายในและภายนอกเซลล์ การถ่ายเทความร้อนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้เกิดน้ำแข็งเล็กๆ ไม่สามารถเพิ่มขนาดขึ้นได้ จึงได้น้ำแข็งเล็กๆ ที่มีขนาดสม่ำเสมอและอยู่ภายในเซลล์เป็นส่วนใหญ่ เมื่อทำให้อาหารแช่แข็งละลาย น้ำแข็งผลึกเล็กๆ ย่อมละลายอย่างรวดเร็วและน้ำยังคงอยู่ภายในเซลล์ จึงถูกดูดกลับเข้าไปโดยโมเลกุลของโปรตีนเป็นส่วนใหญ่ไม่ออกจากอาหาร ทำให้อาหารสูญเสียเนื้อ มีคุณภาพดี

อ้างอิง

http://coursewares.mju.ac.th:81/e-learning46/ft470/ct/ct_0601.html

หลักปฏิบัติ CRP ของอาหารแช่แข็ง

ที่มาของ CRP (Code of Recommended Practices)

"A Code of Recommended Practices by the Frozen Food Roundtable 1987. Frozen Food Handling and merchandising" จัดรวบรวมขึ้นโดยกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอาหารแช่แข็ง 16 กลุ่ม ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งจัดเป็นหลักปฏิบัติกันในกลุ่มผู้ประกอบการอาหารแช่แข็งในประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของผู้บริโภคและผู้ประกอบการในด้านภาพลักษณ์ของอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์อาหารแช่แข็ง

หลักปฏิบัติ CRP ของอาหารแช่แข็ง

ประมวลหลักปฏิบัติ CRP ของอาหารแช่แข็ง จะเน้นความสำคัญที่การจัดการผลิตภัณฑ์อาหารแช่แข็งที่ผลิตเสร็จแล้ว ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่มักถูกมองข้ามและละเลย โดยเฉพาะในผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตและผู้ที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องอาหารแช่แข็ง

ปัญหาด้านคุณภาพของอาหารแช่แข็งนั้น มักจะเกิดขึ้นหลังจากที่การผลิตได้เสร็จสิ้นลง (Post Production) ในขณะที่ได้มีการส่งผ่านผลิตภัณฑ์ไปยังจุดต่างๆ ในลูกโซ่การเก็บรักษาและจัดจำหน่าย (Cold Chain) ผู้ประกอบการอาหารแช่แข็งจำเป็นต้องตระหนักว่า ความสำเร็จของอุตสาหกรรมอาหารนั้น อยู่ที่ความสามารถในการผลิตและประกันคุณภาพให้อาหารนั้นถึงลูกค้าหรือผู้บริโภคสุดท้าย (Ultimate Consumers) โดยมีคุณภาพดีเช่นเดียวกับกันภายหลังการผลิต (หรือดีกว่า) ไม่ใช่มีคุณภาพดีเพียงแค่นั้นตอนการผลิตเท่านั้น

ความเข้าใจในหลักปฏิบัติ CRP ของอาหารแช่แข็งซึ่งแนะนำให้ปฏิบัติทั้งในโรงงานผู้ผลิตและผู้ประกอบการจัดส่งจำหน่าย พอจะแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ได้ดังนี้

1. หลักปฏิบัติว่าด้วยอาหารสำหรับนำมาแช่แข็ง (Food for Freezing)

เช่น ควรจะทำการแช่แข็งเฉพาะวัตถุดิบที่มีสภาพสมบูรณ์ ระบาย ร้อย และที่มีระดับอายุความสุกแก่ (maturity) และความสดที่เหมาะสมเท่านั้น และควรจะกระทำด้วยเครื่องแช่แข็งที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ชีวเคมี และจุลินทรีย์ของอาหารน้อยที่สุด

2. หลักปฏิบัติว่าด้วยภาชนะบรรจุและการบ่งบอกของอาหารแช่แข็ง (Packaging and Identification of Frozen Foods)

เช่น ภาชนะบรรจุและหีบห่อภายนอกของอาหารแช่แข็งควรมีคุณลักษณะและคุณสมบัติที่สามารถป้องกันการปนเปื้อน และปกป้องอาหารภายในได้ระหว่างการขนส่งและเก็บรักษาตามปกติ รวมถึงสามารถลดการสูญเสียของอาหารในระหว่างการเก็บบรรจุด้วย (Dehydration)

3. หลักปฏิบัติว่าด้วยอุปกรณ์สำหรับห้องเก็บรักษา (Warehouse Equipment)

เช่น ห้องเก็บรักษาอาหารแช่แข็งควรประกอบด้วยเครื่องทำความเย็นที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถรักษาอุณหภูมิในทุกระดับของห้องที่ใช้เก็บอาหารที่ -18 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่า ให้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

4. การจัดการ ณ ห้องเก็บรักษา (Warehouse Handling Practices)

เช่น ผู้ดูแลห้องเก็บรักษาควรจะต้องบันทึกอุณหภูมิของผลิตภัณฑ์แต่ละชุด (Lot) ที่รับเข้ามา และรับเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะถูกต้องตามหลักปฏิบัติที่ดี เช่น อุณหภูมิไม่สูงเกินไป หีบห่อไม่มีการฉีกขาด

5. การขนส่ง (Transportation)

เช่น พาหนะที่ใช้ในการขนส่งอาหารแช่แข็งควรจะต้องประกอบด้วยมีผนังที่เป็นฉนวนความร้อน และมีเครื่องทำความเย็นที่สามารถควบคุมอุณหภูมิของผลิตภัณฑ์ให้อยู่ในช่วง -18°C หรือต่ำกว่า

6. การเก็บรักษา ณ บริเวณจุดขายปลีก (Storage on Retail Premises)

เช่น สถานที่เก็บรักษาควรจะสามารถรักษาอุณหภูมิของผลิตภัณฑ์ให้สม่ำเสมอในช่วง -18 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่าได้ดีพอควร และควรมีการหมุนเวียนของอากาศเย็นที่เพียงพอ

7. อุปกรณ์ในการวางเสนอและจำหน่าย (Retail Display Equipment)

เช่น อุปกรณ์ในการวางเสนอและจำหน่าย (ตู้โชว์แช่แข็ง) ควรจะสามารถรักษาอุณหภูมิอากาศภายในที่ -18 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่า และควรมีการจัดแบ่งชั้นช่องจัดวางต่างระดับ หรือมีการจัดวางที่เหมาะสม เพื่อให้อากาศเย็นสามารถหมุนเวียนได้ทั่วถึง

8. หลักการปฏิบัติของผู้ขายปลีก (Retail Handling Practices)

ควรรับเฉพาะอาหารแช่แข็งที่จัดส่งมาในสภาพแช่แข็งโดยควรมีอุณหภูมิ -18 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่า -12 องศาเซลเซียส และควรนำผลิตภัณฑ์เข้าเก็บในห้องเย็นหรือวางในตู้แช่แข็งสำหรับจำหน่ายทันทีที่รับผลิตภัณฑ์จากรถจัดส่ง เพื่อหลีกเลี่ยงความล่าช้า ซึ่งจะทำให้อาหารแช่แข็งสัมผัสกับอุณหภูมิสูง

9. การรับและเก็บรักษาที่ศูนย์บริการอาหาร (Reception and Storage in Food service Installations)

เช่น ควรควบคุมสินค้าคงคลังโดยระบบ "เก็บก่อน ออกก่อน" (FIFO) หีบห่อหน่วยใดที่ไม่มี Code ควบคุมการหมุนเวียน ควรจะลงบันทึกไว้ในใบรับของ

การควบคุม Cold Distribution Chain ไม่ใช่เรื่องง่าย จำต้องอาศัยการลงทุนและความร่วมมือของหลายฝ่าย และนั่นก็คือ หัวใจและความสำเร็จของ CRP ว่าจะมีผู้ใดรับไปปฏิบัติตามอย่างจริงจังหรือไม่ หรือผู้ประกอบการทั้งหลายจะเข้าใจและร่วมมือกันเผยแพร่ความเข้าใจ สนับสนุนหรือส่งเสริมการลงทุนให้มีการปฏิบัติตามมากขึ้น เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของผู้ประกอบการเองอันเป็นผลดีต่อผู้บริโภคด้วย

อ้างอิง

<http://library.uru.ac.th/webdb/images/foodfreezing2.html>

ข้อควรระวังในการเปลี่ยนแปลงของอาหารที่ผ่านการถนอมโดยการแช่แข็ง

การถนอมอาหารโดยการแช่แข็ง ถือว่าเป็นการถนอมอาหารที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง เนื่องจากเก็บอาหารไว้ได้นาน โดยที่ลักษณะจะไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก อย่างไรก็ตาม ในการแช่แข็งอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอาหารได้ดังนี้

1) **ความชื้นลดลง** การลดลงของความชื้นเนื่องมาจากการระเหยน้ำจากผิวหน้าของเนื้อ ทำให้เกิดลักษณะไม่น่ารับประทาน เนื้อมีสีคล้ำ แห้ง กระด้าง และไม่มีรส ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า "freezer burn" ซึ่งอาจป้องกันได้โดยการห่อหรือบรรจุภาชนะให้มิดชิด

2) **เกิดการเหม็นหืน** การเหม็นหืนเกิดขึ้นจากการออกซิไดซ์ของไขมัน เนื้อที่มีไขมันประเภทอิ่มตัวอยู่มาก เช่น เนื้อวัวและเนื้อแกะ จะมีความต้านทานต่อการเหม็นหืนได้ดีกว่าเนื้อที่มีไขมันประเภทไม่อิ่มตัวอยู่มาก เช่น เนื้อหมู การใช้สารกันหืนในผลิตภัณฑ์เนื้อแช่แข็งยังไม่มีที่ยืนยันว่าได้ผลหรือไม่ ดังนั้น การปกปิดผิวหรือบรรจุหีบห่อที่ป้องกันการซึมผ่านของออกซิเจนก็ช่วยชะลอการเหม็นหืนได้

3) **จุลินทรีย์** แบคทีเรียส่วนใหญ่ไม่เติบโตที่อุณหภูมิต่ำกว่าจุดเยือกแข็งของน้ำ ยกเว้นยีสต์บางชนิด ซึ่งถ้าอาหารยังไม่แข็ง สามารถเติบโตได้ที่อุณหภูมิต่ำกว่า 15 องศาฟาเรนไฮต์ โดยทั่วไป ยีสต์และราสามารถเติบโตได้ในที่มีอุณหภูมิต่ำกว่าแบคทีเรีย นอกจากนั้น แบคทีเรียยังต้องการน้ำสำหรับดำรงชีวิตมากกว่าราและยีสต์ เมื่อน้ำกลายเป็นน้ำแข็ง แบคทีเรียก็ไม่สามารถใช้น้ำนั้นได้ การแช่แข็งเป็นเวลานานหรือการทำให้ละลายและแช่แข็งสลับกันอีก จึงสามารถฆ่าแบคทีเรียที่กำลังเติบโตได้ แต่สปอร์ของมันไม่ถูกทำลาย ปริมาณของจุลินทรีย์ที่ติดมากับอาหารมีผลต่ออายุการเก็บของอาหารนั้น หากปริมาณจุลินทรีย์ที่ติดมากับอาหารมีน้อย อาหารนั้นก็สามารเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน

4) **เอ็นไซม์** เอ็นไซม์ยังทำงานได้อย่างช้าๆ ที่อุณหภูมิต่ำของอาหารแช่แข็ง พบว่าเอ็นไซม์บางตัวสามารถทำงานได้ที่อุณหภูมิต่ำถึง -100 องศาฟาเรนไฮต์ ฉะนั้น ความเย็น ณ อุณหภูมิแช่แข็งจึงเพียงแต่ชะลอปฏิกิริยาของเอ็นไซม์เท่านั้น หากจะควบคุมปฏิกิริยาของเอ็นไซม์จึงต้องใช้วิธีอื่นนอกเหนือไปจากการใช้ความเย็น

5) พยาธิ การแช่แข็งผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์เป็นประโยชน์ในการทำลายพยาธิบางตัว ตัวที่ถูกทำลายได้ผลที่สุดคือ *Trichinella spiralis* ถ้าเก็บเนื้อหมูที่มีพยาธิตัวนี้ไว้ที่อุณหภูมิ 0 องศาฟาเรนไฮด์ พยาธิจะตายหมด

6) คุณค่าทางโภชนาการ กระบวนการแช่แข็งไม่ทำให้สารอาหารสลายตัว อุณหภูมิยิ่งต่ำสารอาหารยิ่งมีความคงตัว อาหารที่แช่แข็งสูญเสียคุณค่าทางโภชนาการในขั้นเตรียมอาหารก่อนแช่แข็งเป็นส่วนใหญ่ การบรรจุหีบห่อช่วยป้องกันการสูญเสียสารอาหารหลายชนิดโดยเฉพาะวิตามิน คุณค่าทางโภชนาการของอาหารแช่แข็งเปลี่ยนไปดังนี้

วิตามิน วิตามินบีหนึ่งสลายตัวเมื่อได้รับความร้อน จึงถูกทำลายเมื่อลวก ระหว่างการเก็บสูญเสียบ้างเล็กน้อย วิตามินบีสองสูญเสียไปน้อยมาก ทั้งในระหว่างการเตรียมและการเก็บอาหารแช่แข็ง การทำให้ละลายเป็นอีกชั้นหนึ่งที่ทำให้สูญเสียวิตามินไปกับน้ำได้

โปรตีน กระบวนการแช่แข็งอาจทำให้โปรตีนเปลี่ยนสภาพธรรมชาติ แต่ไม่ได้ทำให้คุณค่าทางโภชนาการของโปรตีนเปลี่ยนแปลงไป

ไขมัน อาหารแช่แข็งประเภทที่มีไขมันสูงจะเกิดการเหม็นหืนแบบการเติมออกซิเจนได้ (oxidative rancidity) เนื้อหมูจะเหม็นหืนภายหลังที่เก็บไว้ที่อุณหภูมิ 0 องศาฟาเรนไฮด์. เป็นเวลา 6 เดือน ส่วนเนื้อวัวยังคงมีคุณภาพดีหลังจากการเก็บแล้ว 2 ปี การเก็บอาหารแช่แข็งที่อุณหภูมิต่ำมาก เช่นที่ อุณหภูมิ -30 องศาฟาเรนไฮด์ จะช่วยให้เกิดการเหม็นหืนช้าลง

การเก็บและการใช้อาหารแช่แข็ง

อุณหภูมิของตู้แช่แข็งมีผลต่อระยะเวลาที่เก็บอาหาร อุณหภูมิยิ่งต่ำก็ยิ่งช่วยให้เก็บอาหารได้นานขึ้น ในการแช่แข็งควรใช้อุณหภูมิต่ำกว่า -18 องศาเซลเซียส (0 องศาฟาเรนไฮด์) ตู้เย็นตามบ้านชนิดที่แยกประตูช่องระหว่างช่องแช่เย็นและช่องแช่แข็ง ปกติช่องแช่แข็งมีอุณหภูมิต่ำกว่า -15 องศาเซลเซียส แต่ตู้เย็นที่ชนิดที่ไม่มีประตูของช่องแช่แข็งแยกต่างหาก ช่องแช่แข็งก็จะมีอุณหภูมิสูงกว่านั้น จึงเก็บอาหารแช่แข็งไม่ได้นานเท่าที่ควร

ข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับอาหารแช่แข็ง

1. เมื่อซื้ออาหารแช่แข็งมาควรรีบเก็บในช่องน้ำแข็งอย่างรวดเร็ว อย่าปล่อยให้ละลาย เพราะน้ำในอาหารจะไหลออกมา อาหารจะเสียรสและคุณค่าทางโภชนาการไปกับน้ำ
2. วิธีละลายน้ำแข็งจากอาหาร (thawing) ที่ดีที่สุดก่อนนำไปทำอาหาร ทำได้โดยหีบอาหารออกจากช่องน้ำแข็งมาใส่ตู้เย็นชั้นล่าง ถึงแม้จะใช้เวลานานก็ดีกว่าละลายนอกตู้เย็น เพราะอุณหภูมิภายนอกตู้สูงกว่าจุลินทรีย์เจริญเติบโตรวดเร็ว อาหารก็เน่าเปื่อยเสียง่าย ไม่ควรละลายโดยเทน้ำราดอาหาร เพราะน้ำจะพาสารต่างๆ ที่ให้รสชาติและคุณค่าทางโภชนาการออกไปด้วย
3. การแช่แข็งตามบ้าน ควรกะปริมาณของอาหารสำหรับแช่แข็งที่พอเหมาะจะใช้แต่ละคราว บรรจุภาชนะแยกเป็นส่วนๆ ส่วนที่ทำให้ละลายแล้วต้องใช้หมดในคราวเดียวกัน ไม่ควรนำอาหารมาละลายแล้วแช่แข็งอีกซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำให้สูญเสียน้ำและสารอาหารมากขึ้น

อ้างอิง

http://coursewares.mju.ac.th:81/e-learning46/ft470/ct/ct_0601.html

การละลายอาหารแช่แข็งที่เหมาะสม

ธรรมชาติของการละลายอาหารแช่แข็ง (Nature of Thawing)

หากการแช่แข็งคือการดึงความร้อนในอาหารออกให้เกิดน้ำแข็ง การละลาย (Thawing) ก็คือ การให้ความร้อนแก่อาหารเพื่อให้ น้ำแข็งละลาย ดังนั้น ขบวนการทั้งสองนี้จึงเป็นการย้อนกลับกันในแง่ของการให้และการดึงความร้อน แต่ต่างกันในเรื่องของการส่งผ่านความร้อนของน้ำและน้ำแข็ง ดังนั้น ความสัมพันธ์ของอุณหภูมิอาหารกับเวลาในการปฏิบัติหรือ Freezing Curve กับ Thawing Curve จึงต่างกัน

น้ำแข็งนั้นมีคุณสมบัติในการเป็นตัวนำความร้อน (Thermal Conductivity) ได้ดีกว่าน้ำถึง 4 เท่า และยังมีคุณสมบัติในการกระจายความร้อน (Thermal Diffusivity) ดีกว่าน้ำถึง 9 เท่า ดังนั้น เมื่อทำการละลายอาหารแช่แข็งโดยการให้ความร้อนจากพื้นผิวหน้า (Surface heating) ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของน้ำในอาหาร (Non-convection of water in tissue) น้ำแข็งนั้นจะส่งผ่านความร้อนและเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิได้เร็วกว่าน้ำ (ที่อยู่นิ่ง) เราจึงเห็นการละลายที่ผิวหน้าอาหารอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อผิวหน้าเปลี่ยนสภาพเป็นน้ำ น้ำก็จะหน่วงเหนี่ยวการส่งผ่านและเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของอาหารให้ช้าลง ทำให้ใช้เวลานานขึ้น กว่าส่งผ่านความร้อนไปถึงชั้นน้ำแข็งได้และให้ความร้อนแฝงแก่น้ำแข็ง นั่นคือสาเหตุว่าทำไมการละลายอาหารแช่แข็งจึงใช้เวลานานนัก และบ่อยครั้งที่สังเกตดูจากภายนอกว่าละลายดีแล้ว เมื่อผ่าลงไปภายในนั้นกลับพบว่าภายในยังคงเป็นน้ำแข็งอยู่

วิธีการละลายที่เหมาะสม

ในเมื่อการละลายน้ำแข็งโดยการส่งผ่านความร้อนจากผิวหน้าต้องใช้เวลานานมาก การละลายน้ำแข็งโดยการให้ความร้อนจากภายใน (Internal Heating) จึงเป็นทางเลือกอีกประการหนึ่งที่ประหยัดเวลามากกว่าด้วยเหตุนี้ จึงมีการนำเตาไมโครเวฟ (Microwave) มาใช้ในการละลายอาหารแช่แข็ง

วิธีการทำงานของเตาไมโครเวฟคือ ให้อิเล็คตรอนแม่เหล็กไฟฟ้าแพร่เข้าสู่อาหารไปให้ความร้อนแก่มอเลกุลของน้ำและอาหารโดยตรง ด้วย Dielectric Heating โมเลกุลของน้ำแข็งทั้งภายในและที่ผิวอาหารจะได้รับการกระตุ้นให้สั่นไหวเกิดความร้อนขึ้นพร้อมกัน การละลายจึงเกิดขึ้นเร็วและสมบูรณ์กว่า ผนวกกับการที่ความร้อนที่ผิวอาหารสามารถสูญเสียไปสู่อากาศรอบด้านได้ง่ายกว่าภายใน ดังนั้น อุณหภูมิที่ผิวหน้าจึงมักจะต่ำกว่าภายในเล็กน้อย (0.2-1 องศาเซลเซียส)

อย่างไรก็ดี การใช้เตาไมโครเวฟในการละลายน้ำแข็งก็อาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องความไม่สม่ำเสมอ (Non-uniformity) ของเนื้ออาหารภายใน คืออาจทำให้เกิดความร้อนเป็นจุดๆ ภายในอาหาร (Localized Heating Pocket) ซึ่งจะมีผลต่อคุณภาพของอาหารได้

กล่าวโดยสรุปคือ วิธีที่เหมาะสมกับการละลายอาหารแช่แข็งคือ วิธีที่รวดเร็วยิ่งที่สุด (Fast Thawing) แต่ต้องระมัดระวังไม่ให้อุณหภูมิไม่สูงเกินไปจนเชื้อจุลินทรีย์ที่ผิวหน้าหรือในอาหารสามารถเจริญได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งปัญหานี้จะหมดไป หากผู้บริโภคนำอาหารไปปรุงผ่านความร้อนที่สามารถทำลายจุลินทรีย์ได้ และบริโภคจนหมด

การละลายที่รวดเร็วนั้น จะให้อาหารที่คั้นตัวมีคุณภาพดีกว่าการใช้เวลานาน (Slow Thawing) การละลายที่ใช้เวลานานจะก่อให้เกิดการสูญเสียน้ำจากอาหารเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการเกิดผลึกน้ำแข็งใหม่มักจะทำลายผนังเนื้อเยื่อของ cell ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เนื้อเยื่อไม่สามารถดูดซึมน้ำกลับได้ นั่นคือ น้ำที่เห็นไหลซึมออกมา (Drip loss) จากอาหารแช่แข็ง ซึ่งมักจะเป็นผลเสียต่อสี รส คุณค่าทางอาหาร และเนื้อสัมผัสของอาหาร การเกิดน้ำลายน้ำแข็ง (Drip หรือ Thaw exudate) นี้มีปัจจัยเนื่องจากโครงสร้างอาหาร การเปลี่ยนแปลงทางเคมี ชีวเคมีและเคมีกายภาพของอาหาร รวมถึงวิธีการแช่แข็ง การเก็บรักษาในสภาพเยือกแข็ง และการละลายอาหาร

คุณภาพของอาหารหลังการละลาย

ในฐานะผู้ผลิต สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในการละลายอาหารแช่แข็งก็คือ ความเหมาะสมของเวลาและอุณหภูมิ การละลายที่ใช้เวลานานหรือ Fast Thawing โดยทั่วไปจะให้อาหารที่มีคุณภาพดีกว่าการใช้เวลานาน ทั้งนี้ เพราะการที่อาหารแช่แข็งมีอุณหภูมิต่ำกว่าจุดเยือกแข็งเพียงเล็กน้อย (Subfreezing temperature) ซึ่งเป็นช่วงเวลาส่วนใหญ่ของการละลายจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลเสีย คือ

- การเกิดผลึกน้ำแข็งใหม่ที่ใหญ่ขึ้น (Recrystallization) ซึ่งสามารถทำลายเนื้อเยื่อ โครงสร้าง และเนื้อเยื่อสัมผัสของอาหาร
- การเกิดปฏิกิริยาเคมีในอัตราที่สูงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลเสียต่อ สี กลิ่น รส และคุณค่าทางอาหาร มีผลให้เกิดการปรับตัวและเจริญเติบโตของจุลินทรีย์บางชนิด โดยเฉพาะหากเวลาในการละลายนั้นนาน

หากการผลิตอาหารแช่แข็งนั้นมีการควบคุมคุณภาพและสุขาภิบาลของผู้ประกอบการและโรงงานที่ดีแล้ว มักจะไม่พบปัญหาการเจริญของเชื้อจนถึงขั้นที่เป็นอันตรายจากการละลายอาหารแช่แข็งตามปกติ (ตามที่โรงงานแนะนำผู้บริโภค) หลักการสำคัญคือ ทางโรงงานต้องมีการควบคุมปริมาณจุลินทรีย์ในอาหาร (Load of Microorganism) ให้อยู่ตามมาตรฐาน และระหว่างการละลายไม่ควรให้มีการสัมผัสของสารให้ความร้อนกับอาหารโดยตรง เช่น น้ำที่ใช้ห่อละลาย อันมักเป็นแหล่งเพิ่มปริมาณจุลินทรีย์ให้แก่อาหาร (Contamination of Microorganism) การใช้ฟิล์มหรือถุงพลาสติกที่แนบติดอาหาร (Skin-tight pack) บรรจุอาหารแช่แข็งแล้วแช่ในน้ำสะอาดที่มีการหมุนเวียนของน้ำมักจะทำให้ผลในการละลายที่รวดเร็วกว่า

ความปลอดภัยของการนำอาหารแช่แข็งที่ละลายแล้วกลับไปแช่แข็งอีกครั้ง

การนำอาหารที่ละลายแล้วไปแช่แข็งใหม่ หรือเข้าสู่การแปรรูปใหม่นั้น มักจะทำให้คุณภาพอาหารนั้นลดลง ดังนั้น การนำอาหารที่มีคุณภาพลดลงไปแช่แข็งก็เท่ากับเริ่มต้นการแช่แข็งด้วยอาหารที่มีคุณภาพต่ำ ซัดกับหลักการแช่แข็งอาหารที่ควรปฏิบัติ ทั้งยังอาจมีการเสื่อมเสียของโครงสร้างเนื้อเยื่อ และสูญเสียคุณค่าทางอาหารไปบางส่วนก่อนนำกลับไปแช่แข็งอีก ดังนั้น จึงพอจะสรุปได้ว่า อาหารที่แช่แข็งซ้ำแล้วซ้ำอีกนั้นย่อมมีคุณภาพลดลงเรื่อยๆ จะลดลงมากหรือน้อยก็ขึ้นกับชนิดอาหาร เทคนิคการนำไปแช่แข็ง การเก็บรักษา (เวลาและอุณหภูมิ) การนำมาละลายและการนำไปปรุงอาหาร แต่สิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นอย่างมาก คือ ความปลอดภัยในด้านจุลินทรีย์ ซึ่งสามารถเจริญได้ขณะทำการละลายครั้งแรก และหลังจากอาหารแช่แข็งละลาย แล้วรวมถึงสามารถได้รับการปนเปื้อนจุลินทรีย์เพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ความเสี่ยงต่อจุลินทรีย์จึงเพิ่มสูงขึ้นมาก

ด้วยเหตุนี้ ผู้ผลิตอาหารแช่แข็งจึงควรจะมีพิมพ์คำแนะนำ หรือให้ความรู้กับผู้บริโภคเกี่ยวกับการละลายอาหารแช่แข็ง หรือการนำไปปรุงอาหารที่ถูกต้องเหมาะสมกับชนิดอาหาร เช่น ควรนำเฉพาะปริมาณที่ต้องการบริโภคมาละลายเพื่อใช้ หรือคำแนะนำคำเตือนในการปฏิบัติต่ออาหารแช่แข็งที่ละลายไปแล้วบริโภคไม่หมด ทั้งนี้ เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคและชื่อเสียงของโรงงานของท่าน

อ้างอิง

<http://library.uru.ac.th/webdb/images/foodfreezing3.html>

บรรจุภัณฑ์อาหารแช่แข็ง

นิยาม

บรรจุภัณฑ์สำหรับอาหารแช่เยือกแข็ง มีหน้าที่สำคัญคือ ปกป้องผลิตภัณฑ์จากการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ และป้องกันการสูญเสีย น้ำ กลิ่น รสชาติ ออกจากอาหารแช่เยือกแข็ง และป้องกันการดูดซับกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ กลับเข้าไปภายในอาหาร ซึ่งเป็นสาเหตุของการเสื่อมคุณภาพทางกายภาพ คุณภาพทางประสาทสัมผัส และคุณค่าทางโภชนาการของอาหารแช่เยือกแข็ง

สมบัติของบรรจุภัณฑ์อาหารแช่เยือกแข็ง

วัสดุที่ใช้สำหรับบรรจุภัณฑ์อาหารแช่เยือกแข็งจะต้องทนทานต่ออุณหภูมิต่ำ ภายใต้สภาวะการเก็บรักษา ผลิตภัณฑ์ ทนการฉีกขาด ทนต่อความชื้น ป้องกันการซึมผ่านของออกซิเจนและความชื้น ปกป้องอาหารจากแสง โดยเฉพาะแสง UV

บรรจุภัณฑ์ชั้นใน (primary packaging) สำหรับผลิตภัณฑ์อาหารแช่เยือกแข็ง จะต้องไม่ทำปฏิกิริยากับผลิตภัณฑ์ในสภาวะการเก็บรักษา ไม่ปนเปื้อน

สำหรับบรรจุภัณฑ์ที่ใช้กับอาหารแช่เยือกแข็งประเภทพร้อมรับประทาน อาจจะต้องสามารถอุ่นร้อนในไมโครเวฟได้ เช่น พลาสติก ชนิด CPET

สำหรับผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายปลีก (retail packaging) ที่ใช้วางแสดงบนชั้นจัดจำหน่าย จะต้องสามารถพิมพ์สี ฉลากได้สวยงาม ดึงดูดความสนใจจากผู้ซื้อได้

รูปแบบการบรรจุ

บรรจุภัณฑ์อาหารแช่เยือกแข็งมีรูปแบบการบรรจุแตกต่างกัน ขึ้นกับลักษณะทางกายภาพ และประเภทของอาหาร ตลอดจนวิธีการจัดจำหน่าย

อาหารที่พร้อมปรุง (ready-to-cook) ที่แช่เยือกแข็งเป็นชิ้นแบบ IQF เช่น นักเก็ตไก่ เฟรนช์ฟรายด์ กุ้งแช่เยือกแข็ง มักบรรจุใส่ในถุงพลาสติกเพื่อสะดวกในการเทออกจากถุง เมื่อนำมาปรุงที่บ้าน ปลอดภัยคุณภาพสูง ที่แล่นเนื้อเป็นชิ้น fillet หรือเนื้ออ้วน เนื้อหมู อาจจะบรรจุเป็นชิ้นเดี่ยวในถุงสุญญากาศ (vacuum packaging) เพื่อแสดงให้เห็นคุณภาพภายใน

การบรรจุแบบสุญญากาศ และการบรรจุแบบการปรับสภาพบรรยากาศ (modified atmosphere packaging, MAP) ยังมีประโยชน์กับอาหารแช่เยือกแข็งที่ไขมันสูง เช่น เนื้อสัตว์แช่เยือกแข็ง อาหารทะเลแช่เยือกแข็ง จะป้องกันการเสื่อมเสียเนื่องจากออกซิเจน ซึ่งเป็นสาเหตุของการเสื่อมเสียของอาหารแช่เยือกแข็ง ได้แก่ การเกิดกลิ่นหืน (rancidity) จากปฏิกิริยา lipid oxidation อีกด้วย

อาหารพร้อมรับประทาน (ready-to-eat) อาจบรรจุในถ้วย ในถาด ที่พร้อมอุ่นในไมโครเวฟ และใช้เสิร์ฟ
ได้ทันทีหลังอุ่น

วัสดุบรรจุภัณฑ์สำหรับอาหารแช่เยือกแข็ง

วัสดุที่นิยมใช้สำหรับผลิตเป็นบรรจุภัณฑ์อาหารแช่เยือกแข็ง ได้แก่

- फिल्मพลาสติก และกระดาษ เคลือบด้วยฟิล์ม พลาสติก
- polyamide (PA)
- polyethylene (PE)
- CPET
- polyester (polyterephthalic acid ester) (PET/PETP)
- polyvinylchloride (PVC)
- polyvinylidene chloride (PVDC)

อ้างอิง

<http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/3194>

วิเคราะห์การแข่งขันในอุตสาหกรรมอาหารแช่แข็ง

สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment)

Demographic: โครงสร้างของประชากรไทยได้เปลี่ยนไปจากเดิม โดยในปัจจุบันประชากรกลุ่มอายุประมาณ 30 – 45 ปี จะเป็นกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ที่สุด รองลงมาคือประชากรกลุ่มที่มีอายุประมาณ 20 – 29 ปี และกลุ่มอายุ 10 – 19 ปีตามลำดับ นั้นแสดงว่าประชากรวัยทำงานที่มีวิถีชีวิตรีบเร่งอันเป็นตลาดเป้าหมายหลักของอาหารแช่แข็งมีขนาดใหญ่

Social: ด้วย วิถีชีวิตที่เร่งรีบ ประชาชนส่วนใหญ่ต้องทำงานหนักขึ้น ทำให้มีเวลาน้อยลง อาหารแช่แข็งสำเร็จรูปจึงเป็นอีกทางเลือกที่ผู้บริโภคหันมาให้ความสนใจกันมากขึ้น เนื่องจากนอกจากความสะดวกสบายที่ไม่มีแพ้อาหารสำเร็จรูปอื่นๆ คุณภาพและสุขอนามัยที่อาหารแช่แข็งสำเร็จรูปมียังสามารถตอบกระแสความใส่ใจของผู้บริโภคได้มากกว่าอาหารสำเร็จรูปอื่นๆ

Economics: สภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันที่ราคาน้ำมันแพงส่งผลให้ต้นทุนวัตถุดิบหลายอย่างขึ้นราคา ประชาชนจึงประสบปัญหาเกี่ยวกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นทำให้กำลังซื้อของประชาชนแผ่วลง ทำให้อาหารแช่แข็งสำเร็จรูปซึ่งสะดวก ราคาไม่แพงเมื่อเทียบกับการซื้ออาหารรับประทานตามปกติ และมีให้เลือกหลากหลายเมนูเป็นที่นิยมมากขึ้น นอกจากนี้ ค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้นทำให้การส่งออกไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้

Politics: ผู้ผลิตอาหารแช่แข็งสำเร็จรูปจะต้องผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพและสุขอนามัยตามมาตรฐานที่องค์การอาหารและยา (อย.) กำหนด รวมถึงยังต้องคำนึงถึงกฎหมายการนำเข้าอาหารแช่แข็งของประเทศต่างๆ เช่น HACCP ของสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ นโยบายของรัฐบาลที่มีการสนับสนุน SME มากขึ้น ทำให้ช่องทาง การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่มีมากขึ้น

Technology: เทคโนโลยีในการผลิตอาหารสำเร็จรูปในปัจจุบันพัฒนาก้าวหน้าไปมาก และมีแนวโน้มว่าจะพัฒนาต่อไป มีเมนูอาหาร บรรจุภัณฑ์ รวมทั้งการอนุรักษ์ประเพณีแบบใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

Global: ตลาดอาหารแช่แข็งสำเร็จรูปในต่างประเทศนับว่าเป็นตลาดที่ใหญ่และน่าสนใจมาก โดยเฉพาะจีนที่มีปริมาณประชากรสูงมาก แต่หากธุรกิจต้องการจับตลาดต่างประเทศ ก็ต้องพัฒนาคุณภาพให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งต่างประเทศให้ได้ เพื่อที่จะสามารถแข่งขันในสภาวะที่การแข่งขันรุนแรงให้อยู่รอดได้ ทั้งนี้ ยังต้องระมัดระวังการเข้ามาตีตลาดของคู่แข่งต่างประเทศด้วย

5 Force Model

New entrant: ตลาดอาหารแช่แข็งเป็นตลาดที่ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการรายใหม่มาก เนื่องจากเป็นตลาดที่มีแนวโน้มขยายตัวต่อเนื่อง นอกจากนี้ ธุรกิจประเภทนี้ยังไม่ต้องการการลงทุนที่สูงมาก ผู้ประกอบการร้านอาหารเดิมบางเจ้าสามารถอาศัยชื่อเสียงของ Brand รวมถึง know-how ในการทำอาหารเดิมของตนมาประยุกต์พัฒนาเป็นธุรกิจอาหารแช่แข็งได้

Rival: การแข่งขันภายในธุรกิจอาหารแช่แข็งสำเร็จรูปเป็นการแข่งขันที่รุนแรงและคึกคัก คู่แข่งทั้งรายเก่าและรายใหม่ต่างพยายามรุกขยายตลาดให้มากขึ้น เนื่องจากอาหารแช่แข็งสำเร็จรูปเป็นอาหารที่ไม่ค่อยมีความแตกต่างและลูกค้า มี Brand Switching cost ต่ำ ทำให้คู่แข่งแต่ละคนต่างต้องแข่งเพื่อความอยู่รอด ทั้งออกเมนูใหม่ๆ พัฒนาคุณภาพ รสชาติ และความสะอาดให้เหนือคู่แข่งอยู่เสมอ

Substitute: สินค้าทดแทนของอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งนั้น จะพบว่ามีมากมายในท้องตลาด ได้แก่ อาหารกระป๋อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูปต่างๆ ซึ่งจะเห็นว่าอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจะได้เปรียบในด้านคุณภาพที่เหนือกว่าอาหารเหล่านั้น

Supplier: เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ดังนั้น ทางเลือกในการซื้อวัตถุดิบของธุรกิจอาหารสำเร็จรูปแช่แข็งจึงมีมาก และยิ่งหากเป็นธุรกิจรายใหญ่ จะมีอำนาจต่อรองในการซื้อวัตถุดิบที่สูง

Buyer: สามารถแบ่งลูกค้าได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ลูกค้ารายย่อยทั่วไปที่ซื้อในปริมาณน้อย ซึ่งจะมีอำนาจต่อรองในการซื้อต่ำ และลูกค้าพวก Modern Trade เช่น บิ๊กซี โลตัส เป็นต้น ลูกค้าจำพวกนี้จะซื้อในปริมาณมาก ทำให้มีอำนาจต่อรองสูงเนื่องจาก Modern Trade เหล่านี้เป็นช่องทางการจัดจำหน่ายที่สำคัญ

Strategic Group

อุตสาหกรรมอาหารแช่แข็งนั้นมีคู่แข่งอยู่มากมายหลายเจ้าทั้งรายเก่าและรายใหม่ แต่รายใหญ่นั้นมี 3 รายได้แก่

1. อีซีโก ของ บริษัท ซี.พี. ซึ่งครองส่วนแบ่งตลาดมากที่สุด กลยุทธ์ที่อีซีโกเน้นคือช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งอีซีโกอาศัยช่องทางการจำหน่ายผ่านเครือข่าย 7Eleven กว่า 3,000 สาขา ทำให้อีซีโกมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายเหนือกว่าคู่แข่ง

2. เอสแอนด์พี กลยุทธ์ที่เน้นคือความอร่อยและคุณภาพอาหาร ซึ่งราคาที่เอสแอนด์พีวางไว้คือกล่องละ 45 บาท ซึ่งถือเป็นราคาที่ไม่ถูก แต่ก็ไม่แพงจนเกินไป ทำให้อีสแอนด์พีกลายเป็นแบรนด์ที่เป็นผู้นำในด้านโมเดิร์นเทรด

3. อีซีมีล ของ สุรพล ฟู้ดส์ ซึ่งเปลี่ยนจากเดิมที่เน้นการส่งออกมาให้ความสนใจกับตลาดในประเทศมากขึ้นโดยที่วางภาพลักษณ์และราคา-คุณภาพไว้ในระดับพรีเมียม เจาะตลาดระดับสูง ระดับราคาอยู่ที่กล่องละ 59 บาท

ดังนั้น หากผู้ประกอบการรายใหม่ต้องการจะประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมนี้ จะต้องไม่วาง Strategy ให้ซ้ำซ้อนกับคู่แข่งรายเดิมที่มีในตลาด

แนวโน้มตลาดอาหารแช่แข็ง

จากการสำรวจในช่วง 2 - 3 ปี ที่ผ่านมา พบว่า ปัจจุบัน ผู้บริโภคมีความใส่ใจต่อสุขภาพ และให้ความสำคัญต่อสัดส่วนหรือปริมาณคุณภาพของอาหารที่ให้คุณประโยชน์ต่อร่างกายเพิ่มมากขึ้น รวมถึงความสะดวกและการผลิตที่ได้มาตรฐาน นอกเหนือจากความสะอาดหรือความอร่อย ดังนั้น ผู้ประกอบการหลายรายจึงได้สนใจเข้ารุกตลาดในส่วนนี้อย่างจริงจังพร้อมพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารกล่องแช่แข็งพร้อมทานเพื่อสุขภาพ หรือ Smart Meal มากขึ้น อาหารในกลุ่ม Smart Meal อาทิ Smart Diet / Smart Health / Smart Veggie / Smart Soup นี้ สามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคภายใต้แนวความคิด "อาหารเพื่อสุขภาพ ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต" นับว่าเป็นผลิตภัณฑ์กลุ่มใหม่ และยังมีสัดส่วนการตลาดภายในบ้านเรามากนักในปัจจุบัน แต่นับเป็นตลาดที่มีศักยภาพการเติบโตสูง ซึ่งผู้ประกอบการหนึ่งได้ตั้งเป้ารายได้ไว้ประมาณ 2,000 ล้านบาท โดยแบ่งเป็นตลาดภายในประเทศ 40% และตลาดต่างประเทศอีก 60% ครอบคลุมทั้งในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ฮ่องกง จีน และยุโรป

อ้างอิง

http://www.cheersystem.com/artich_detail.php?id=2&j=1

ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาจากกระบวนการผลิตที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม

ปัญหาจากกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมอาหารแช่แข็ง

1. น้ำเสีย

น้ำเสียส่วนใหญ่จะเกิดจากกระบวนการล้างวัตถุดิบ และจากแหล่งอื่นๆ ได้แก่ จากการใช้เพื่ออุปโภคในสำนักงาน การชำระทำความสะอาดมือและเท้าของพนักงานปฏิบัติการ การล้างสายการผลิตและภาชนะต่างๆ

น้ำเสียจากอาหารทะเลแช่เยือกแข็งประเภทปลาส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบของสารอินทรีย์สูง ซึ่งเกิดจากการปนเปื้อนของเศษเนื้อ เลือดปลา และไขมัน ซึ่งมีผลให้น้ำเสียมีค่า BOD ค่าของแข็งแขวนลอย และค่าน้ำมันและไขมันสูง

ปริมาณน้ำเสียจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำใช้ซึ่งอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น การควบคุมความสะอาดของสินค้า รูปแบบเทคโนโลยีที่ใช้ในการแปรรูป ลักษณะการเตรียมวัตถุดิบ เช่น การตัดหัว คั่วไก่ ก่อนส่งเข้ามายังโรงงาน และการใช้น้ำทำความสะอาดสายการผลิต ทั้งนี้ การแล่ตัดแต่งปลาโดยใช้เครื่องจักรจะใช้น้ำมากกว่าการทำงานด้วยมือ

น้ำเสียที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต จะถูกส่งไปบำบัดยังระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงาน ซึ่งอาจแตกต่างกันตามลักษณะความพร้อมในการลงทุน ลักษณะคุณภาพน้ำเสีย สภาพแวดล้อมของโรงงานและปัจจัยอื่นๆ และจากระบบบำบัดนี้ น้ำที่ผ่านการบำบัดอาจถูกถ่ายออกไปยังแหล่งน้ำสาธารณะหรือถูกกักเก็บไว้ภายในพื้นที่โรงงาน

2. กากของเสีย

1) เศษซากวัตถุดิบ ได้แก่ ชิ้นส่วนต่างๆ ของสัตว์น้ำที่ไม่ถูกนำไปใช้เป็นผลิตภัณฑ์สำหรับการบริโภค ทั้งนี้ สัตว์น้ำแต่ละประเภทจะมีเศษซากเหลือจากการแปรรูปแตกต่างกันไป โดยสัตว์จำพวกปลา เช่น ทูน่าและแซลมอนก่อให้เกิดเศษซากจากการแปรรูปน้อยกว่า 40% ขยะที่เป็นซากสัตว์น้ำทั้งหมดสามารถถูกส่งจำหน่ายต่อให้แก่โรงงานทำอาหารสัตว์ สำหรับในบางโรงงาน เศษซากวัตถุดิบอาจอยู่ในรูปซากพืช เช่น เปลือกหอย งา ซึ่งเกิดจากการใช้พืชเหล่านั้นเป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์

2) ขยะพลาสติก แหล่งกำเนิดของขยะพลาสติกในโรงงานนี้คือ บรรจุภัณฑ์ของวัตถุดิบที่รับเข้ามา และของเสียจากกระบวนการบรรจุภัณฑ์ที่เกิดจากกิจกรรมของโรงงานเอง ซึ่งขยะพลาสติกทั้งหมดในอุตสาหกรรมนี้สามารถถูกรวบรวมและขายให้แก่ผู้รับซื้อภายนอก

3) ขยะกระดาษ ส่วนใหญ่เกิดจากฝ่ายสำนักงานของบริษัท และบางส่วนเกิดจากกระบวนการผลิต ได้แก่ กระดาษที่ใช้ในการซับน้ำจากผลิตภัณฑ์ กล่องผลิตภัณฑ์ที่ฉีกขาดชำรุด เป็นต้น กระดาษส่วนใหญ่จะขายแก่ผู้รับซื้อภายนอก หรือสำหรับส่วนที่ขายไม่ได้ อาจถูกกำจัดด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การเผาทำลายและการฝังกลบโดยทางโรงงานเองหรือมีผู้รับไปกำจัดอีกทอดหนึ่ง

4) กากตะกอน กากของเสียยังสามารถเกิดขึ้นได้จากการสะสมของตะกอนในบ่อบำบัดน้ำเสีย

3. กลิ่น

ในบางครั้ง อาจมีมลภาวะทางกลิ่นเกิดขึ้นจากกระบวนการของอุตสาหกรรมนี้ ส่วนใหญ่ กลิ่นที่เกิดขึ้นเป็นกลิ่นที่อยู่ในน้ำเสียจากสายการผลิต ซึ่งไหลไปยังระบบบำบัดน้ำเสียของโรงงาน หากวางน้ำเสียและบ่อบำบัดเป็นระบบเปิด โอกาสการแพร่ของกลิ่นก็จะยิ่งมีมากขึ้น แหล่งกำเนิดของกลิ่นอีกแหล่ง เกิดจากการจัดการที่ไม่ดีของเศษซากวัตถุดิบที่เหลือจากการผลิต ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อบริเวณที่อยู่รอบๆ โรงงาน และเป็นที่ยอมรับของเชื้อโรคได้เช่นกัน

ตัวอย่างการแก้ปัญหาเบื้องต้นกระบวนการผลิตที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม

1. การจัดการปัญหาน้ำเสีย

การวิเคราะห์ปัญหา ขั้นตอนการผลิตที่มีผลต่อความสกปรกในน้ำเสีรวมของโรงงานนั้น เกิดจากขั้นตอนการล้างทำความสะอาดวัตถุดิบ อุปกรณ์และพื้นบริเวณที่ทำการผลิต โดยพบว่าน้ำเสียที่เกิดขึ้น มีการปนเปื้อนของเศษวัตถุดิบที่เป็นสารอินทรีย์จำพวกโปรตีนและไขมันในปริมาณสูง โดยถึงแม้ในบางขั้นตอนอาจมีน้ำเสียเกิดขึ้นในปริมาณที่ไม่มากนัก แต่หากโรงงานระบายน้ำเสียส่วนนี้ลงสู่ระบบบำบัดน้ำเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากไม่มีการแยกกากของเสียออกด้วยแล้ว ก็จะทำให้ความเข้มข้นของมลสารในน้ำเสีรวมเพิ่มสูงขึ้นได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มภาระและค่าใช้จ่ายในการบำบัดของเสีย

แนวทางการแก้ปัญหา เน้นการบริหารจัดการโดยใช้แนวทางปฏิบัติที่ดี เพื่อลดการรั่วไหล หรือการใช้สิ้นเปลือง สามารถลดการใช้น้ำได้ร้อยละ 5 โดยไม่ต้องเสียเงินลงทุน ศึกษาศักยภาพการนำน้ำจากกระบวนการผลิตกลับมาใช้ใหม่ เช่น น้ำคอนเดนเสท น้ำโบล์ดาวน์ เพื่อลดการเกิดน้ำเสียและลดค่าใช้จ่ายในการปรับสภาพ ปรับปรุงบ่อบำบัดน้ำเสีย ยกเลิกการระบายน้ำฝน/น้ำเสียที่ไม่เกิดจากกระบวนการผลิตลงบ่อบำบัดน้ำเสีย เช่น น้ำเสียจากครัว บ้านพักพนักงาน สำนักงาน ปรับผังการไหลให้เป็นแบบ gravity flow นำน้ำจากบ่อสุดท้ายป้อนกลับไปปรับสภาพน้ำเสียในบ่อแรก สร้าง wetland เป็นต้น

2. การลดของเสียจากการตัดแต่งวัตถุดิบ

สภาพปัญหา วัตถุดิบที่ผ่านการคัดเลือกคุณภาพแล้ว จะถูกนำมาตัดแต่งให้ได้ลักษณะตามที่ต้องการ รวมทั้งกำจัดส่วนที่ไม่ต้องการออก หากปฏิบัติงานไม่มีคุณภาพจะทำให้ของเสียเกิดขึ้นปริมาณมาก

แนวทางการแก้ปัญหา เนื่องจากการตัดแต่งวัตถุดิบ ต้องอาศัยแรงงานคนในการปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ในการปรับปรุงขั้นตอนการผลิตจึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาบุคลากรเป็นส่วนใหญ่ หากเป็นกรณีที่ใช้เครื่องจักรในการตัดแต่ง ก็ควรเน้นไปที่การดูแลสภาพการใช้งานของเครื่องจักรอย่างสม่ำเสมอ โดยมีแนวทางในการปรับปรุง ดังนี้

1. ฝึกอบรมพนักงานให้มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน

2. ตรวจสอบสภาพการใช้งานของเครื่องจักรอย่างสม่ำเสมอ และทำการแก้ไขทันทีเมื่อพบความผิดปกติเกิดขึ้นกับเครื่องจักร

3. นำกากของเสียไปใช้ประโยชน์ เช่น การทำปุ๋ย อาหารสัตว์ เป็นต้น ซึ่งนอกจากโรงงานจะสามารถลดต้นทุนในการผลิตลงได้จากการขายของเสียแล้ว ยังสามารถลดค่าใช้จ่ายจากการเช่าพื้นที่ทิ้งของเสียด้วย

4. ใช้ภาชนะที่ไม่เป็นช่องเพื่อรองรับน้ำเสียและของเสียที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปใช้ประโยชน์หรือบำบัดต่อไป

อ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แนวปฏิบัติที่ดีด้านการป้องกันและลดมลพิษ อุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่เยือกแข็ง: ประเภทปลา.

หลักปฏิบัติสำหรับการผลิตสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

การควบคุมอุณหภูมิในการผลิต การเก็บรักษาและการขนส่งสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง เป็นหลักสำคัญในการดำเนินการให้ผลิตภัณฑ์ปลอดภัยและมีคุณภาพ คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรจึงเห็นสมควรจัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่องหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ดีในการผลิตสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิต การเก็บรักษาและการขนส่งสินค้าเกษตร แช่เยือกแข็ง ซึ่งเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นมูลค่ามหาศาล โดยหลักเกณฑ์การปฏิบัติ สำหรับการผลิตสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีดังนี้

1 ขอบข่าย

มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดหลักปฏิบัติสำหรับการผลิตสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งประเภท

- เนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์
- ผลิตผลอื่นจากสัตว์และผลิตภัณฑ์ ยกเว้นไอศกรีม
- สัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์
- ธัญพืช ผักผลไม้ และผลิตภัณฑ์
- ส่วนผสมของข้างต้น

ที่ใช้เป็นอาหาร หรือเป็นวัตถุดิบสำหรับการแปรรูปเป็นอาหารต่อไป (further processing) โดยครอบคลุมการรับวัตถุดิบ การเตรียม การแปรรูป การจัดการ การเก็บรักษาและการขนส่ง

2 นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

2.1 สินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง (quick frozen agricultural commodity) หมายถึง สินค้าเกษตรที่ผ่านกระบวนการ ลดอุณหภูมิ จนอุณหภูมิจน จุดที่มีอุณหภูมิต่ำสุดของสินค้าถึง -18°C หรือต่ำกว่า และคงอุณหภูมินี้ไว้ในทุกขั้นตอนรวมถึงการขนส่ง โดยให้ความคลาดเคลื่อนของอุณหภูมิภายในช่วงที่ยอมให้

2.2 ความคลาดเคลื่อนของอุณหภูมิ (temperature tolerances) หมายถึง อุณหภูมิของสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งที่ไม่คงที่ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาสั้น ๆ ในระหว่างขั้นตอนการผลิตจนถึงการขนส่ง แต่ยังคงอยู่ในช่วงที่ยอมรับได้ ตามข้อกำหนดและไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยและคุณภาพของผลิตภัณฑ์

3. ข้อกำหนด

รายการและข้อกำหนดของหลักปฏิบัติสำหรับการผลิตสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง ให้เป็นไปตามตารางที่ 1 ดังนี้

1.สถานประกอบการ

(1) ทำเลที่ตั้ง

-อยู่ในบริเวณที่ไม่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนที่มีผลเสียต่อความปลอดภัยและคุณภาพของสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง หากมีความเสี่ยงต้องมีมาตรการป้องกันอันตราย

(2) โรงงานและสายการผลิต

-ออกแบบโรงงานและสายการผลิตเพื่อการแปรรูป การแช่เยือกแข็งและการเก็บรักษาสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งได้รวดเร็ว

-ออกแบบโรงงานและสายการผลิตให้ป้องกันการปนเปื้อนข้ามที่อาจส่งผลเสียต่อความปลอดภัยและคุณภาพของสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

-อาคารผลิตต้องแข็งแรง ง่ายต่อการทำความสะอาดและบำรุงรักษา

(3) ห้องเย็นสำหรับเก็บรักษาสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

-ผนัง พื้น เพดานและประตูของห้องเย็นให้บุฉนวนกันความร้อนเพื่อรักษาอุณหภูมิของผลิตภัณฑ์ให้คงที่ ณ อุณหภูมิ -18°C หรือต่ำกว่า

-ออกแบบห้องเย็นให้มีอากาศไหลเวียนผ่านผลิตภัณฑ์ที่เก็บอย่างเพียงพอ

-มีการป้องกันการรั่วออกของอากาศเย็น และป้องกันการรั่วไหลของสารทำความเย็นถ้ามีการรั่วไหล ต้องมีมาตรการแก้ไขโดยทันที

-มีระบบและอุปกรณ์ในการควบคุมและบันทึกอุณหภูมิได้อย่างสม่ำเสมอ

(4) เครื่องมือและอุปกรณ์

-ออกแบบเครื่องมือและอุปกรณ์ไม่ให้เกิดความเสียหายหรือเกิดการปนเปื้อนต่อวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์

-ออกแบบเครื่องมือและอุปกรณ์ให้ทำความสะอาดและบำรุงรักษาได้สะดวก

-มีจำนวนเครื่องมือและอุปกรณ์เพียงพอต่อการปฏิบัติงานและอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งาน

-ออกแบบเครื่องแช่เยือกแข็ง เครื่องมือและอุปกรณ์ ให้ทำงานได้ถูกต้องและแม่นยำ

(5) สิ่งอำนวยความสะดวก

-มีแผนสำรองในกรณีที่ไฟฟ้าดับหรือเครื่องมือเสีย เพื่อรักษาอุณหภูมิของผลิตภัณฑ์ให้ได้ตามที่กำหนด

-มีระบบระบายน้ำและกำจัดของเสียในบริเวณอาคารและบริเวณผลิตอย่างเพียงพอและถูกสุขลักษณะ

-มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำความสะอาดอย่างเพียงพอ

-มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขลักษณะส่วนบุคคลและห้องสุขาเพียงพอ สำหรับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต

-มีการระบายอากาศที่เพียงพอและไม่ก่อให้เกิดหยดน้ำจากการควบแน่นในอาคารปฏิบัติงาน

-มีแสงสว่างเพียงพอและมีแหล่งของแสงที่ให้สีที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานในจุดที่มีความจำเป็น

-มีการป้องกันหลอดไฟส่องสว่าง รวมถึงอุปกรณ์หรือโครงสร้างอื่นที่แตกง่ายเพื่อให้แน่ใจว่าหากเกิดการแตกจะไม่กระจายปนเปื้อนกับสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

-มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเก็บรักษาวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ วัสดุที่เกี่ยวข้องกับการผลิต เครื่องมือ อุปกรณ์ สารเคมีที่เหมาะสม และแยกเก็บเป็นหมวดหมู่

2.การควบคุมการปฏิบัติงาน

(1) น้ำ

-มีน้ำ น้ำบริโภคและ/หรือน้ำแข็งที่สะอาด มีคุณภาพเหมาะสมตามวัตถุประสงค์การใช้งานเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมีปริมาณเพียงพอต่อการผลิต

(2) การจัดการและการกำกับดูแล

-มีระบบควบคุมการปฏิบัติงานโดยผู้ควบคุมที่มีความสามารถเพียงพอและมีจำนวนที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน

-มีเอกสารขั้นตอนการดำเนินงานที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติงานและการเฝ้าระวัง

(3) การตามสอบและการเรียกคืน (traceability and recall)

-มีเอกสารแสดง ขั้นตอน การตามสอบ และการเรียกคืน เพื่อสามารถเรียกคืนสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งได้ทันเวลา เมื่อมีปัญหาที่จะส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้บริโภค

-ระบุขั้นตอนการผลิตบนฉลากหรือเอกสารกำกับสินค้าให้สามารถตามสอบได้

-มีแผนและมีการดำเนินงานตามแผนตรวจสอบความปลอดภัยของสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

3.การควบคุมกระบวนการผลิต เก็บรักษาและขนส่ง

(1) วัตถุดิบ

(1.1) การรับและเก็บรักษาวัตถุดิบ

-มีระบบการตรวจรับวัตถุดิบที่มีความปลอดภัยและคุณภาพตามที่ผู้ผลิตกำหนดในกรณีรับวัตถุดิบที่เน่าเสียง่าย ต้องควบคุมและตรวจสอบอุณหภูมิ

-การเก็บรักษาวัตถุดิบ ให้เก็บรักษาที่อุณหภูมิและระยะเวลาที่เหมาะสมกับประเภทวัตถุดิบ

(1.2) การเตรียมวัตถุดิบ

-คัดแยกและคัดทิ้งวัตถุดิบที่ไม่เหมาะสมออกจากระบบการผลิต

-ควบคุมระยะเวลาและอุณหภูมิในระหว่างการเตรียมวัตถุดิบอย่างเหมาะสม

(2) การแปรรูปก่อนการแช่เยือกแข็ง

-กรณีวัตถุดิบที่ต้องผ่านการคลายสภาพเยือกแข็ง (thawing) ก่อนนำไปแปรรูปให้ระบุวิธีการคลายสภาพเยือกแข็งที่ถูกต้องสุขลักษณะและเหมาะสม และตรวจเฝ้าระวังระยะเวลาและอุณหภูมิในการคลายสภาพเยือกแข็ง

-กรณีวัตถุดิบที่ต้องผ่านกระบวนการลวก(blanching) เช่น ผัก ให้ควบคุมระยะเวลาและอุณหภูมิในการลวกอย่างถูกต้อง

-กรณีวัตถุดิบที่ต้องผ่านการปรุงสุกก่อนการแช่เยือกแข็ง (cooking/pre-cooking) ต้องควบคุมระยะเวลาและอุณหภูมิการให้ความร้อนที่เพียงพอในการทำลายหรือลดเชื้อจุลินทรีย์ก่อโรคให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัย

-ควบคุมระยะเวลาของวัตถุดิบที่อยู่ในช่วงอุณหภูมิวิกฤติระหว่าง 10 C ถึง 60 C ให้สั้นที่สุด และให้เหมาะกับประเภทวัตถุดิบ

(3) กระบวนการแช่เยือกแข็ง

-ออกแบบกระบวนการแช่เยือกแข็งให้ลดอุณหภูมิที่จุดที่มีอุณหภูมิสูงสุด (thermal centre) ของวัตถุดิบลงให้ได้เร็วที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ก่อโรกระหว่างกระบวนการแช่เยือกแข็ง

-กระบวนการแช่เยือกแข็งต้องลดอุณหภูมิที่จุดที่มีอุณหภูมิสูงสุด (thermal centre) ของวัตถุดิบลงได้จนถึง -18 C หรือต่ำกว่า

-หลังกระบวนการแช่เยือกแข็งต้องนำผลิตภัณฑ์ไปห้องเก็บรักษาสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งให้เร็วที่สุด และรักษาอุณหภูมิผลิตภัณฑ์ให้อยู่ที่ -18 C หรือต่ำกว่า

-กรณีเคลือบน้ำแข็ง (glazing) น้ำที่ใช้ต้องเป็นน้ำบริโภคหรือมีคุณสมบัติเทียบเท่ามาตรฐานน้ำบริโภค

-การใช้วัตถุเจือปนอาหารต้องเป็นไปตามข้อกำหนดในกฎหมายหรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

(4) กรณีการใช้กระบวนการแช่เยือกแข็งเพื่อควบคุมปรสิตก่อโรค (helminth parasite)

-ผลิตภัณฑ์สำหรับรับประทานดิบหรือกึ่งสุกกึ่งดิบ ต้องมีมาตรการควบคุมอุณหภูมิการแช่เยือกแข็งและเวลาที่ผลิตภัณฑ์อยู่ในสภาพแช่เยือกแข็งที่ชัดเจนและสามารถทำลายปรสิตที่ทำให้เกิดโรคได้

(5) การบรรจุ

-ภาชนะบรรจุต้องสะอาดและไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนสารใด ๆ ที่อาจมีผลเสียต่อความปลอดภัยและคุณภาพผลิตภัณฑ์

-กระบวนการบรรจุต้องรวดเร็ว ไม่ทำให้อุณหภูมิสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งสูงขึ้นจนเกินเกณฑ์ที่กำหนดที่ทำให้มีผลเสียต่อความปลอดภัยและคุณภาพผลิตภัณฑ์

-วิธีการบรรจุต้องปกป้องสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งจากการสูญเสียน้ำได้

-วิธีการบรรจุต้องปกป้องสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง จากจุลินทรีย์และสิ่งปนเปื้อนอื่น ๆ ได้

(6) การเก็บรักษาสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

-ต้องควบคุมห้องเก็บรักษาสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งให้อุณหภูมิผลิตภัณฑ์อยู่ที่ -18 C หรือต่ำกว่า โดยให้ความคลาดเคลื่อนของอุณหภูมิ ภายในช่วงที่ยอมให้น้อยที่สุด

-จัดวางผลิตภัณฑ์ในห้องเก็บรักษาเป็นสัดส่วน สามารถป้องกันการปนเปื้อน ต้องมีช่องว่างให้อากาศเย็นหมุนเวียนได้ ไม่ขวางการหมุนเวียนอากาศจนส่งผลเสียต่ออุณหภูมิผลิตภัณฑ์ และต้องมีป้ายระบุชนิดสินค้าชัดเจน

-จัดการสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งให้ผลิตภัณฑ์ที่รับมาก่อนออกจากห้องเก็บรักษา ก่อน (first in-first out) หรือมีวันหมดอายุที่สั้นที่สุด ไม่เก็บสินค้านานเกินอายุการเก็บผลิตภัณฑ์ที่กำหนดไว้

(7) การเคลื่อนย้าย และการขนส่ง

-การเคลื่อนย้าย ผลิตภัณฑ์ระหว่างจุดต่าง ๆ ในโรงงาน รวมทั้งการส่งและรับสินค้าเข้าหรือออกจากห้องเก็บรักษา ต้องดำเนินการอย่างถูกสุขลักษณะและรวดเร็ว เพื่อลดการสัมผัสของผลิตภัณฑ์กับความชื้นในอากาศ (humidity) และอุณหภูมิที่สูงกว่า -18 C หรือสภาวะที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อผลิตภัณฑ์ ที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อความปลอดภัยและคุณภาพผลิตภัณฑ์

-ห้องเก็บผลิตภัณฑ์บนพาหนะขนส่งต้องรักษา อุณหภูมิผลิตภัณฑ์ให้อยู่ที่ -18 C หรือต่ำกว่าตั้งแต่เริ่มต้นการขนส่งจนถึงจุดหมายได้

-ตรวจสอบความสะอาด ห้องเก็บผลิตภัณฑ์บนพาหนะขนส่งก่อนการนำสินค้าขึ้น

-ตั้งค่าและลดอุณหภูมิห้องเก็บผลิตภัณฑ์บนพาหนะขนส่งให้เย็นก่อนการนำสินค้าขึ้น

-การขนสินค้าขึ้นและลงจากพาหนะขนส่ง ต้องปฏิบัติให้เร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้และมีวิธีที่เหมาะสม

-ควบคุมอุณหภูมิสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งระหว่างขนส่งไม่ให้สูงกว่า -18 C หรืออุณหภูมิเพิ่มขึ้น น้อยที่สุด โดยอุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลงต้องอยู่ในความคลาดเคลื่อนของอุณหภูมิที่กำหนด ทั้งนี้ไม่ว่ากรณีใด อุณหภูมิสูงสุดต้องไม่สูงกว่า -12 C และต้องลดอุณหภูมิให้ลงถึง -18 C โดยเร็วที่สุด

-มีแผนและการดำเนินการตรวจสอบและบันทึกอุณหภูมิผลิตภัณฑ์ระหว่างการขนส่ง

(8) การตรวจเฝ้าระวังอุณหภูมิ

-มีระบบตรวจเฝ้าระวังอุณหภูมิระหว่างกระบวนการแช่เยือกแข็งและตลอดทุกขั้นตอนการผลิตจนถึงการขนส่งที่เหมาะสม โดยใช้การตรวจสอบอุณหภูมิห้องเย็น และ/หรือ อุณหภูมิผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แน่ใจว่าอุณหภูมิสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งอยู่ที่ -18 C หรือต่ำกว่า ถ้ามีการคลาดเคลื่อนของอุณหภูมิต้องอยู่ภายในช่วงความคลาดเคลื่อนของอุณหภูมิตายอมให้ได้

-การเลือกอุปกรณ์ตรวจเฝ้าระวังอุณหภูมิให้พิจารณาถึง

1) ความถูกต้องและความละเอียดของการวัดที่เหมาะสม

2) ช่วงอุณหภูมิที่เพียงพอสำหรับการตรวจวัดอุณหภูมิสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

-มีแผนการดำเนินการ และบันทึกการดำเนินการสอบเทียบ และ/หรือ ทวนสอบเครื่องมือวัด เพื่อให้มั่นใจในความถูกต้อง แม่นยำของเครื่องมือวัด

(9) การจัดการผลิตภัณฑ์ที่มีปัญหา

-ซ้บ่งและแยกสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งที่มีอุณหภูมิสูงกว่าอุณหภูมิที่กำหนดไว้ทันที ระวังการส่งออกจำหน่ายไว้ก่อน และประเมินความปลอดภัยและคุณภาพของผลิตภัณฑ์โดยผู้มีอำนาจหน้าที่ของสถานประกอบการ และดำเนินการตามผลการประเมิน ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัยให้ปรับปรุงแก้ไขสู่ระดับที่ปลอดภัยหรือทำลาย
 2) ผลิตภัณฑ์ที่คุณภาพไม่เป็นไปตามเกณฑ์ให้ปรับปรุงแก้ไขคุณภาพให้ได้ตามเกณฑ์ ก่อนนำไปใช้/
 จำหน่ายต่อไป

3) บันทึกการปฏิบัติงานตาม 1) หรือ 2)

-กรณีผลิตภัณฑ์ส่งออกจากสถานประกอบการไปแล้ว มีปัญหาด้านความปลอดภัย ผู้ประกอบการต้อง
 แจ้งผู้เกี่ยวข้อง และ/หรือ หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อเรียกคืนสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งมา
 แก้ไขหรือทำลาย และบันทึกการปฏิบัติงาน

4.การบำรุงรักษาและการสุขาภิบาล

4.1 มีแผนซึ่งระบุวิธีการ ความถี่และผู้รับผิดชอบ การดำเนินการตามแผนการตรวจสอบประสิทธิภาพ
 การดำเนินการ และการบันทึกรายละเอียด ต่อไปนี้

1) การบำรุงรักษา และซ่อมแซมอาคาร อุปกรณ์เครื่องมือ ห้องเย็น สิ่งอำนวยความสะดวก
 ยานพาหนะและภาชนะบรรจุ

2) การทำความสะอาดอาคาร อุปกรณ์เครื่องมือ ห้องเย็น สำหรับเก็บรักษาสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง
 สิ่งอำนวยความสะดวก ยานพาหนะและภาชนะบรรจุ

3) การป้องกันกำจัดและตรวจสอบสัตว์พาหะนำเชื้อในสถานประกอบการโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน
 บริเวณผลิตและสถานที่เก็บรักษา

4) การจัดการขยะและของเสียที่เหลือจากการผลิต

5.สุขลักษณะส่วนบุคคล

5.1 ผู้ปฏิบัติงานต้องรักษาความสะอาดส่วนบุคคล

5.2 ผู้ปฏิบัติงานต้องแต่งกายและปฏิบัติงานอย่างถูกสุขลักษณะตามกฎหมายระเบียบสุขลักษณะส่วนบุคคลที่
 สถานประกอบการกำหนด

5.3 ผู้ปฏิบัติงานต้องไม่เป็นโรคติดต่อ หรือเจ็บป่วยที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยอาหาร กรณีเป็น
 โรคติดต่อหรือเจ็บป่วยต้องแจ้งหัวหน้าผู้ควบคุมงาน

5.4 บุคคลภายนอกที่เข้าไปในบริเวณปฏิบัติงานต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบสุขลักษณะส่วนบุคคลที่
 สถานประกอบการกำหนด

6.การฝึกอบรม

6.1 มีแผนการฝึกอบรม และพนักงานได้รับการอบรมและประเมินผลตามแผนให้ มีทักษะและความรู้
 เหมาะสมกับงานที่ทำ

6.2 มีการประเมินการปฏิบัติงานว่าพนักงานมีความเข้าใจ และปฏิบัติงานได้ถูกต้องโดยเฉพาะการ
 ควบคุมอุณหภูมิสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็ง

7.การจัดเก็บบันทึกข้อมูล

7.1 ให้เก็บรักษาบันทึกข้อมูลการวัด การตรวจสอบและการควบคุมกระบวนการไว้นานกว่าอายุการ
 เก็บผลิตภัณฑ์ แต่ต้องไม่น้อยกว่า 2 ปี

อ้างอิง

www.acfs.go.th

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ปลาแล่เยือกแข็งเบื้องต้น

คุณลักษณะ

1. นิยามของผลิตภัณฑ์

ปลาแล่ (fish fillet) หมายถึง ชิ้นเนื้อปลาที่แล่ตามยาวขนานกับกระดูกสันหลังของลำตัวโดยมีรูปร่างและขนาดไม่แน่นอน และมีการแล่หลายประเภท เช่น ปลาแล่มีหนัง ปลาแล่ไม่มีหนัง

ปลาแล่เยือกแข็ง (quick frozen fish fillet) หมายถึง ชิ้นเนื้อปลาแล่ที่ทำจากปลาชนิด (species) เดียวกัน นำมาตัดแต่งเพื่อให้สะดวกต่อการบรรจุ แล้วจึงนำไปเข้ากระบวนการทำเยือกแข็ง

2. นิยามของกระบวนการผลิต

กระบวนการทำเยือกแข็ง (quick frozen processing) หมายถึง การทำเยือกแข็ง โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการทำให้ผ่านอุณหภูมิของการเกิดผลึกน้ำแข็งมากที่สุดอย่างรวดเร็ว กระบวนการทำเยือกแข็งที่อยู่ในสภาพเยือกแข็งอย่างสมบูรณ์ อุณหภูมิที่จุดกึ่งกลางของผลิตภัณฑ์จะต้องถึง -18 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่า

กระบวนการผลิตปลาแล่เยือกแข็ง (quick frozen fish fillet processing) หมายถึง การนำชิ้นเนื้อปลาตามข้อ 2.1.1 มาผ่านกระบวนการทำเยือกแข็ง โดยที่กระบวนการทำเยือกแข็งและบรรจุ ต้องไม่เกิดการสูญเสีย น้ำ หรือเกิดการหืนโดยปฏิกิริยาการเติมออกซิเจน หรือเกิดได้น้อยที่สุด และต้องรักษาระดับอุณหภูมิให้คงที่ (-18 องศาเซลเซียส หรือต่ำกว่า) ตลอดเวลาเพื่อรักษาคุณภาพระหว่างการเก็บรักษา การขนส่งและการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ที่นำมาบรรจุหีบห่อใหม่ (repacking) ต้องดำเนินการภายใต้การควบคุมสภาวะอย่างเหมาะสมที่จะรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ไว้ได้ และสามารถนำไปผ่านกระบวนการทำเยือกแข็งอย่างรวดเร็วได้ ตามที่กำหนดไว้ในนิยามถ้าจำเป็น

การนำเสนอผลิตภัณฑ์

1. ผลิตภัณฑ์ที่ยอมรับได้ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดทั้งหมดของมาตรฐานนี้
2. มีรายละเอียดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์บนฉลากอย่างพอเพียง เพื่อป้องกันปัญหาที่จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนและเข้าใจผิด
3. ประเภทของปลาแล่เยือกแข็ง เช่น ปลาแล่ชนิดมีหนังและไม่มีหนัง
4. ผลิตภัณฑ์ปลาแล่ ที่มีการระบุบนฉลากว่าไม่มีก้าง ต้องเอาก้างออกทั้งหมดซึ่งรวมถึงส่วนที่เป็นก้างเล็กๆ ในเนื้อปลาด้วย

3. ส่วนประกอบที่จำเป็นและปัจจัยคุณภาพ

3.1 ส่วนประกอบที่จำเป็น

- 3.1.1 ปลาที่มีคุณภาพดี มีความสด สะอาดและเหมาะสมสำหรับการบริโภค
- 3.1.2 น้ำเค็ม (ถ้ามีการเคลือบ) น้ำที่ใช้สำหรับเคลือบหรือใช้เตรียมสารละลายสำหรับเคลือบ ต้องเป็นน้ำที่สะอาดมีคุณภาพและมาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยน้ำบริโภค ถ้าใช้น้ำทะเลในการเคลือบ ต้องเป็นน้ำทะเลที่สะอาดได้มาตรฐานทางจุลชีววิทยาตามมาตรฐานน้ำบริโภคของประกาศกระทรวงสาธารณสุข และปราศจากสิ่งแปลกปลอมที่ทำให้คุณภาพของเนื้อปลาไม่เป็นที่ยอมรับ
- 3.1.3 ส่วนประกอบอื่นๆ ทุกชนิดที่ใช้ในผลิตภัณฑ์ต้องมีคุณภาพระดับที่ใช้กับผลิตภัณฑ์อาหารได้

3.2 ปัจจัยคุณภาพ

3.2.1 การเสื่อมสภาพ

ผลิตภัณฑ์ปลาแล่เยือกแข็งจากปลาในวงศ์ Clupeidae เช่น ปลาหลังเขียว, Scombridae เช่น ปลาทู ปลาปลิง, Scombresocidae เช่น ปลาอินทรี, Pomatomidae และ วงศ์ Coryphaenidae ทุกชนิด จะถือว่าเสื่อมสภาพเมื่อค่าเฉลี่ยของฮิสตามีน ของตัวอย่างที่ตรวจสอบเกิน 10 mg/100 g

3.2.2 ข้อบกพร่อง

ปลาแล่เยือกแข็งที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นข้อบกพร่อง (1) การสูญเสีย น้ำ (2) มีสิ่งแปลกปลอม (3) มีปรสิตร (4) มีก้าง (ถ้าระบุว่าเป็นผลิตภัณฑ์ไม่มีก้าง) (5) มีกลิ่นและรสชาติไม่พึงประสงค์ (6) มีลักษณะเนื้อที่ผิดปกติ

4 วัตถุเจือปนอาหาร

สารอุ้มน้ำ (moisture/water retention agent) เช่น โมโนโซเดียม ออร์โทฟอสเฟต โมโนโพแทสเซียม ออร์โทฟอสเฟต เทตระโซเดียม ไดฟอสเฟต เทตระโพแทสเซียม ไดฟอสเฟต เพนทะโซเดียม ไทรฟอสเฟต เพนทะโพแทสเซียม ไทรฟอสเฟต โซเดียม โพลีฟอสเฟต แคลเซียม โพลีฟอสเฟต จะต้องมีความไม่เกิน 5000 mg/kg คำนวณเป็น P2O5 (รวมถึงฟอสเฟตในธรรมชาติ) ส่วนโซเดียม แอลจินेट และสารกันหืน เช่น โซเดียม แอสคอร์เบต โพแทสเซียม แอสคอร์เบต ต้องใช้ในปริมาณที่เหมาะสม

5 สารปนเปื้อน

ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อกำหนดของมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่องสารปนเปื้อน

6 ยาสัตว์ตกค้าง

ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎหมายที่เกี่ยวข้องและข้อกำหนดของมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่องยาสัตว์ตกค้าง

7 สุขลักษณะ

7.1 ผลิตรักษที่สุดท้ายต้องไม่พบสิ่งแปลกปลอมใดๆที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

7.2.ชนิดและปริมาณของจุลินทรีย์เป็นไปตามเกณฑ์

8 การแสดงเครื่องหมายและฉลาก

8.1 ภาชนะบรรจุสำหรับผลิตภัณฑ์ขายปลีก ที่ภาชนะบรรจุทุกหน่วยอย่างน้อยต้องมีเลขอักษร เครื่องหมายและข้อความแสดงรายละเอียดให้เห็นได้ง่าย ชัดเจน ไม่เป็นเท็จ หรือหลอกลวง ดังต่อไปนี้ ชื่อผลิตภัณฑ์ ประเภท น้ำหนักสุทธิเป็น g หรือ kg วัน เดือน ปี ที่ผลิต และวัน เดือน ปีที่หมดอายุ ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิต ผู้บรรจุ สำหรับอาหารที่ผลิตในประเทศ ชื่อและที่ตั้งของผู้นำเข้าและประเทศผู้ผลิตสำหรับอาหารนำเข้า แล้วแต่กรณี รุ่นสินค้า คำแนะนำในการเก็บรักษา ให้ระบุว่าเก็บรักษาไว้ที่อุณหภูมิไม่สูงกว่า -18 องศาเซลเซียส รวมถึงขณะทำการขนส่งและจัดจำหน่าย

8.2 ภาชนะบรรจุสำหรับผลิตภัณฑ์ขายส่งให้มีข้อความตามข้อ 8.1 ที่ภาชนะบรรจุสำหรับผลิตภัณฑ์ขายส่ง หรือในเอกสารกำกับสินค้า ยกเว้นข้อมูลที่เป็นชื่อผลิตภัณฑ์ รุ่นสินค้า ชื่อและสถานที่ตั้งของผู้ผลิตหรือผู้บรรจุ รวมทั้งคำแนะนำในการเก็บรักษาต้องอยู่ที่ภาชนะบรรจุสำหรับผลิตภัณฑ์ขายส่งเท่านั้น

อ้างอิง

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มกอช. 7014-2548

หน่วยงานที่มีภารกิจส่งเสริมและขอบข้ายการดำเนินงานอาหารแช่แข็ง

การดำเนินงานอาหารแช่แข็ง ที่ต้องมีการควบคุมอุณหภูมิในการผลิต การเก็บรักษา และการขนส่งสินค้าเกษตรแช่แข็ง มีหลักสำคัญในการดำเนินการ ให้ผลิตภัณฑ์ปลอดภัย และมีคุณภาพ ซึ่งในเรื่องนี้ คณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตร สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เห็นสมควรให้มีการจัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตร และได้วางหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ดี ในการผลิตสินค้าเกษตรแช่แข็ง

เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิต การเก็บรักษาและการขนส่งสินค้าเกษตรแช่แข็ง ซึ่งเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นมูลค่ามหาศาล

ทั้งนี้ นอกจากการวางหลักเกณฑ์การปฏิบัติที่ดี ในการผลิตสินค้าเกษตรแช่แข็ง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิต การเก็บรักษาและการขนส่งสินค้าเกษตรแช่เยือกแข็งแล้ว ยังมีการกำหนดให้มีหน่วยงาน ที่มีภารกิจส่งเสริมและขอบข้ายการดำเนินงานอาหารแช่แข็งด้วย

สำหรับ หน่วยงานที่มีภารกิจส่งเสริมและขอบข้ายการดำเนินงานอาหารแช่แข็ง มีหลายหน่วยงาน อาทิ

“สมาคมอาหารแช่เยือกแข็งของไทย”

92/6 ชั้น 6 อาคารสารธาณณี 2 ถนนสารเหนือ บางรัก กรุงเทพฯ 10500

โทรศัพท์. 02 235-5622-4, 02 636 9001-4 โทรสาร. 02 235-5625

อีเมล: thai-frozen@thai-frozen.or.th | <http://www.thai-frozen.or.th/>

“สมาคมอาหารแช่เยือกแข็งของไทย” มีวัตถุประสงค์ คือ

1. ส่งเสริมการประกอบกิจการสัตว์น้ำและสินค้าการเกษตรทุกชนิดที่เกี่ยวกับการทำเป็นอาหารแช่แข็ง

2. สนับสนุนและช่วยเหลือมวลสมาชิกเพื่อแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ เกี่ยวกับการค้าซึ่งเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

3. เชื่อมความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างมวลสมาชิก

4. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิกหรือระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอกในปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการค้าที่สมาชิกดำเนินอยู่

5. ทำความตกลงหรือวางระเบียบให้สมาชิกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติเพื่อให้ดำเนินกิจการค้าเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและได้รับประโยชน์แก่ส่วนรวม

6. ส่งเสริมการจับสัตว์น้ำทุกชนิดและการเกษตร รวมทั้งการผลิตซึ่งสินค้าดังกล่าวที่เกี่ยวข้อง ให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เพียงพอกับความต้องการของตลาดภายใน และตลาดต่างประเทศ

และยกระดับคุณภาพของสินค้าที่อยู่ในมาตรฐานที่ดี เพื่อสนองความต้องการของตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ

7. รวบรวมสถิติการจับ การผลิต การจำหน่ายและการส่งออกตลาดต่างประเทศ ศึกษาหรือสอบถามความรู้ ความคิดเห็นอันเกี่ยวกับกิจการค้าของสมาชิก เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

8. ร่วมมือกับรัฐบาลในการส่งเสริมการค้าอุตสาหกรรมเกี่ยวกับสัตว์น้ำไทย เช่น กุ้ง ปลา และสินค้าเกษตรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากหน่วยงาน “สมาคมอาหารแช่เยือกแข็งของไทย” ที่มีภารกิจส่งเสริมและขอข่วยการดำเนินงานอาหารแช่แข็งแล้ว ก็ยังมีอีกหน่วยงาน คือ

“สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ” หรือ “มกช.”

เลขที่ 50 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

โทรศัพท์ 02- 561-2277

อีเมล itc@acfs.go.th

<http://www.acfs.go.th/index.php>

สำหรับ “สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ” หรือ “มกช.” มี “วิสัยทัศน์” คือ เป็นองค์กรนำด้านการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารสู่ระดับสากล

โดยมี “พันธกิจ” คือ

1. มกช. เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ด้านความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหาร

2. กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารให้สอดคล้องกับสากล

3. รับรองระบบงานผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐานให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

4. เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานและกำหนดท่าทีของประเทศด้านการมาตรฐานกับองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศ และร่วมเจรจาด้านเทคนิค สุขอนามัยและสุขอนามัยพืช สำหรับสินค้าเกษตรและอาหาร ทั้งระดับทวิภาคี ภูมิภาค และพหุภาคี

5. ควบคุม กำกับ ดูแล ตรวจสอบ ให้มีการปฏิบัติเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานสินค้าเกษตร

6. เป็นศูนย์กลางข้อมูลด้านการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร การเตือนภัย และการเชื่อมโยงข้อมูลทั้งในประเทศ และระหว่างประเทศ

7. ส่งเสริม เผยแพร่ การมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารไปใช้ตลอดห่วงโซ่อาหาร

8. ศึกษา วิจัยและพัฒนาการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับฟาร์มถึงผู้บริโภค

9. พัฒนาบุคลากรทุกระดับอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องและทั่วถึง

อ้างอิง

<http://www.acfs.go.th>